

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. E.6.26

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. E.6.26

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. E.6.26

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. E.6.26

INCUNABULI

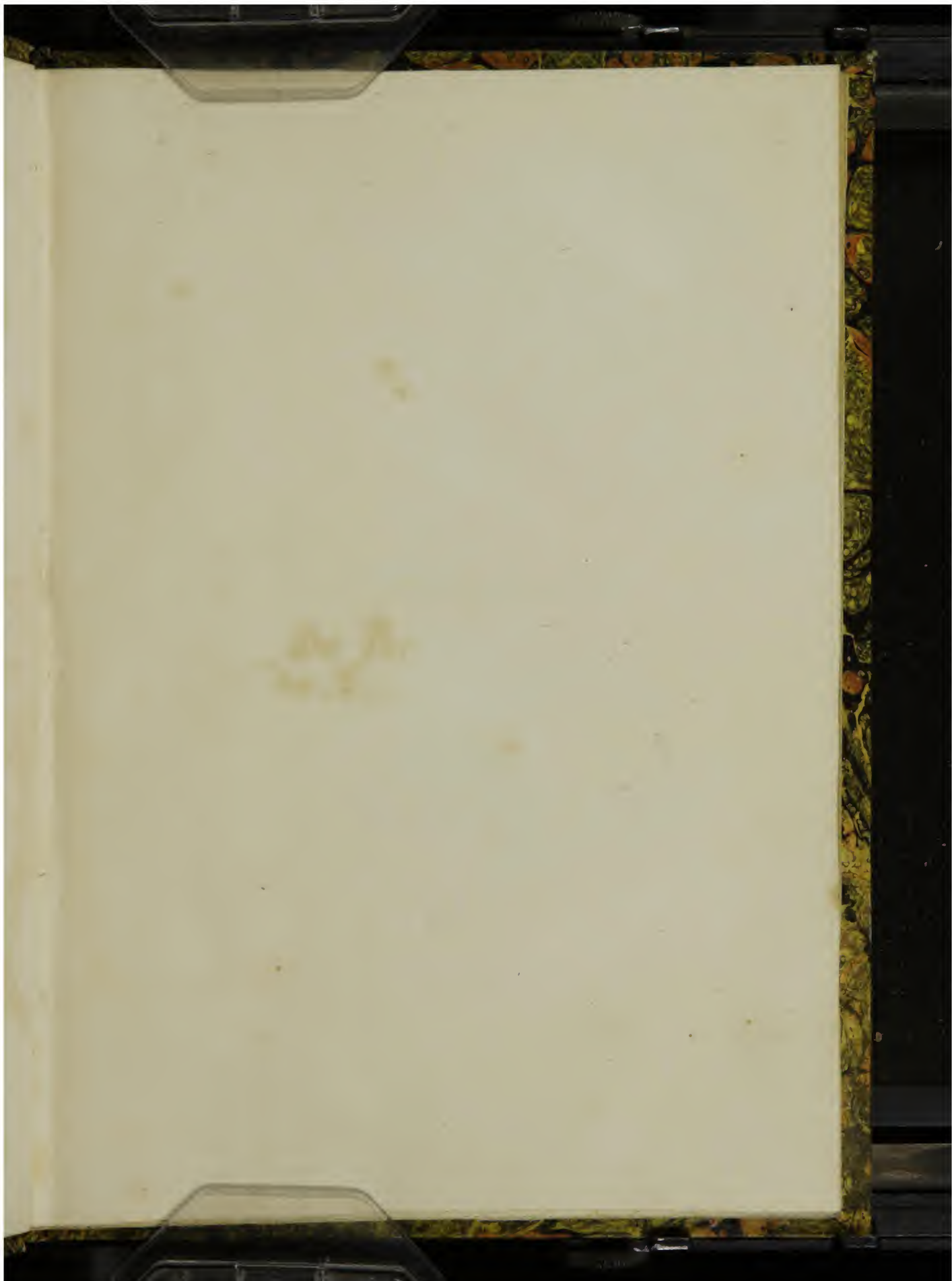
E

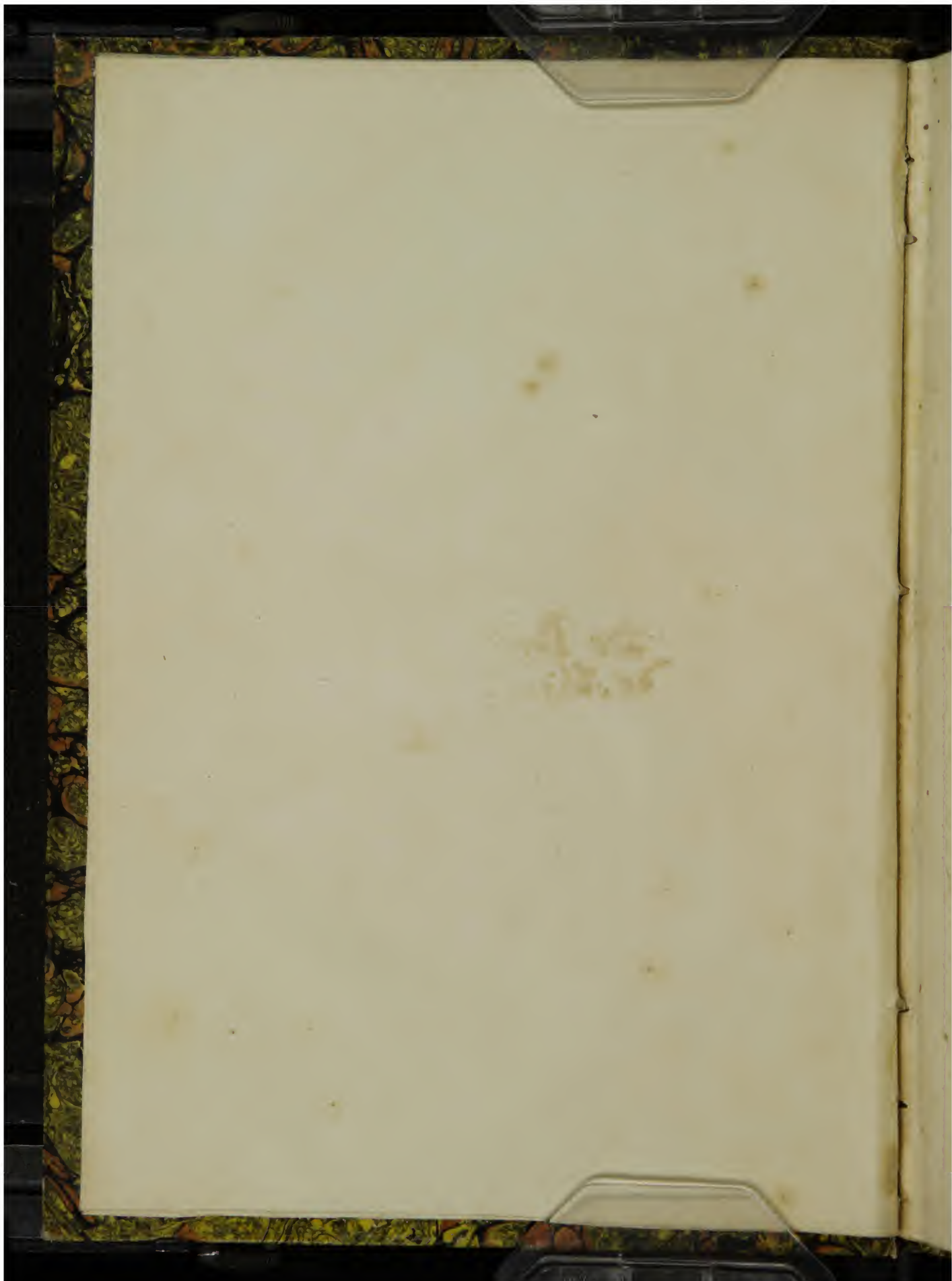
6

26

Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

J. G. J. 298

De ecclesiastica potestate
De Potestate Pape
De obligat^e papali

Handwritten text in a medieval script, likely Latin, centered on the page. The text is faint and appears to be a title or a heading.

Incipit tractatus de ecclesiastica
 prate editus a fratre Alexandro
 de sancto elipidio sacre pagine p/
 fessore fratrum heremitarum ordinis
 sancti Augustini Epistola ad su/
 mum pontificem.

Sanctissimo
 in xpo patri
 ac reuerendis
 simo domio
 dno Joanni
 diuina pro/
 uidentia sa/
 cro sacre ro/
 mane: ac vniuersalis ecclesie sum/
 mo pontifici Frater alexander de
 sancto elipidio. Frum heremitaru
 ordinis sc̃i Augustini theologie
 facultatis p̃fessor lz inutilis: et indi/
 gnus cu summa reuerētia deuota pe/
 dum oscula beatorum. Presens opu/
 sculu clemētissime pi de ecclesiasti/
 ca prate: ex dictis catholicorum do/
 ctorum collectu q̃ aggregari me iduxit
 deuota subiectio: ad vna sententia: et
 aplicam ecclesiam: no sine timore
 et tremore maxime ppter materie
 altitudinem p̃ntare vestre beatitudi/
 ni at̃ptauit. Que ta excellētissimi
 iudicii rectitudine: q̃ etia sume au/
 ctoritatis plenitudine desup sibi co/
 cessis siqua b̃ndicta sunt acceptare
 poterit: et no benedicta misericor/
 diter emendare

Incipit p̃hemiu in quo exprimitur
 ma et intentio presentis opusculi.

Hec est nomen q̃ voca/
 bat euz dñs iustus no/
 ster Idiere. xxiii. vba
 ista q̃ dicta sunt de do/
 mino nro iesu xpo: cōuenienter ex/
 poni p̃nt de quolibet ipsius gnali
 vicario q̃ sic suas vices exp̃sse ge/
 rit in terris: vt plerūq̃ qd de ipso
 scribit: cōuenienter de ipsius vica/
 rio possit exponi: q̃ singulr quātuz
 ad ppositum spectat dici pōt dñs
 rōne plenitudinis ptatis: q̃ locus
 illius caput est: et p̃posit' fm qd vi/
 cit Crisostom'. Cui data est ois po/
 testas in celo et in terra. Sed iustus
 ratioe p̃cipue sanctitatis. Vnde et
 pi sanctissimus appellat rōne sta/
 tus q̃ tenet: q̃ est totius sanctitatis
 p̃ncipiu. Sed noster rōne ecclesia/
 stice ptatis: a quo omis ptas in ec/
 clesia: deriuat. Quā qdem moder/
 nis t̃pibus nō sane intelligētes du/
 b̃tate q̃ plurimis nō modicaz at/
 tulerunt. Et q̃ fm Ysidorū. q̃n ali/
 qua dissensio apparet: tūc clarius
 manifestāda est assertio veritatis.
 Ego doctorum theologorum minimus
 quātumcūq̃ clare et euidenter agno/
 scam: q̃ hoc vires modicitatis et
 debilitatis mee excedat: nisus tñ
 spūs sancti gr̃e a qua est ois sapiē/
 tia: et eloquētia cū timore nō modi/
 co: et debita reuerētia attētaui aliq̃
 ppendiose de prate ecclesiastica i/
 scriptis reddigere p̃is opusculuz
 in duob' tractatib' p̃ diuersa capi/
 a ij

tula distinguendo: vt meis dñis ⁊ magistris facilius occurrant q̄ dicunt: vt benedicta cōmodius emē dare possint: ⁊ de benedictis siqua sunt laudes refferre bonorū oīum largitori.

Caplm̄. i. in quo agitur de triplici sacerdotio magno maiori ⁊ maximo.

Caplm̄. secundum in quo agitur de triplici ptate ordinis iurisdictionis ⁊ mixte ex vtraq̄.

Caplm̄. tertium in quo ostenditur q̄ potestas ordinis sit in mediate a xpo.

Caplm̄. q̄rtum in quo ostendit q̄ potestas iurisdictionis in summo pontifice sit in mediate a xpo.

Caplm̄. quintum in quo ostenditur q̄ ptas iurisdictionis etiā in aplis: ⁊ in discipulis fuerit in mediate a xpo.

Caplm̄. vi. in quo ponunt rōnes aliquorū ostendentes q̄ ptas iurisdictionis in epis ⁊ curatis sit in mediate a christo.

Caplm̄. vii. in quo probat q̄ talis ptas iurisdictionis nō est immediate a christo in episcopis.

Caplm̄. viii. in quo rñdetur ad rōnes ⁊ auctoritates q̄ nitunt p̄bare q̄ talis ptas iurisdictionis sit immediate a xpo in epis ⁊ curatis

Caplm̄. ix. in quo expr̄missis ostenditur qualiter ptas mixta sit immediate a xpo: ⁊ qualiter in mediate a suis vicarijs.

Caplm̄. x. in quo agit de successione p̄sonarū ecclesiasticarum ex quo plura clarius apparebūt que impremissis posita sunt.

Capitulum p̄mum in quo agit de triplici sacerdotio maiori magno ⁊ maximo.

Videndum aliq̄d breuiter de ptate ecclesiastica qualiter sit in summo pōtifice: et quō ab ipso

descēdat ⁊ cōicef alijs p̄latis ecclesie p̄mittēda est duplex diffinitio vna de sacerdotio: ⁊ alia de ptate. Sed p̄mo dicendū de sacerdotio. Circa q̄ dici pōt q̄ triplex est sacerdotiū magnū: maius: ⁊ maximū. Sacerdotium magnū est sacerdotiū simplicis p̄sbyteri: q̄ pōt dici magnū in cōparatione ad sacerdotiū q̄ fuit in lege nature q̄ fuit ex hūana institutione. Rō enī nālis dictat deū eē colendū: ⁊ ei esse offerendum. vñ ⁊ tūc p̄mogeniti sacerdotes instituebant vel alij p̄pria voluntate offerentes officium sacerdotis exercebant. Sicut etiā nunc bon⁹ hō dicitur sacerdos mystice: q̄ sacrificiū mysticū offert deo seipm̄. s. hostia ⁊ viuente: ⁊ hoc sacrificiū fuit ab initio generis humani. **C** Aliud sa.

crificium fuit in lege mosayca ex i/
stitutione diuina: et hoc inchoauit i/
Aaron. Unde Ysido. in lib. de pso/
nis ecclesiasticis dicit. Initiū sacer/
dotij: Aaron fuit: q̄z q̄ Melchisa/
dech p̄or obtulerit sacrificiū. Sed
iste. s. spontanea voluntate. S; a/
aron obtulit victimas dño eo iu/
bente ac loquēte ad Moysem acci/
pe inquit Aaron et filios eius etc.
Tertium sacerdotiū ē a deo in/
stitutum a lege euāgelica datum et
ordinatū ministerio xpi qui fuit de/
us et homo: et hoc ē sacerdotiū gra/
tie et sacerdotium perfectū. Quod
pōt dici sacerdotium magnū in cō/
paratiōe ad sacerdotiū in lege na/
ture q̄ erat sacerdotiū imperfectū
q̄ gratia perficit natrā: et incōpa/
ratione ad sacerdotium in lege mo/
sayca q̄ erat sacerdotium: figurati/
uū figura at̄ cessat adueniente n̄ita/
te: vt de quolibet sacerdote euāge/
lico: rōne status possit vere et pro/
prie canticum ecclesie. Ecce sacer/
dos magn⁹. Sacerdos enī in lege/
nature non erat magn⁹: q̄ imperfe/
ctus: nec i lege mosayca: q̄ figura/
tiuus. Sed in lege euangelica ē sa/
cerdos verus et pfect⁹: et ideo ma/
gnus et hoc sacerdotiū euangelicū:
nūc manet in ecclesia et durabit vs/
q̄ ad diem iudicij: cuius actus san/
ctificare: vt omnis actus eius dici/
possit quedam sanctificatio. Ad
ipsum enim pertinet sacrificiū of/
ferre pro peccatis populi et in suis

orare pro populo: et ipsius vota et
preces deo offerre: et aliqua sacra/
menta ministrare per que cōfertur
gratia que omnia sanctificationem
importat. Unde et medius dicitur
inter deū et populum. Sub hac au/
tem sacerdotali dignitate cōprehē/
ditur oīs ecclesiasticus ordo: vel ē
sacerdotalis: vel habet attributio/
nem ad ipsum sicut ad finē. gratia
cuius ē: et cui subseruit: sicut ars in/
ferior arti supiori. **S**acerdotiū
maius ē sacerdotium ep̄orum: tum
q̄ in ipsis ē ordo sacerdotalis: s̄m
quādam pfectionē: quia perfectus
vnūquodq̄ dicitur cum pōt aliud
sibi simile pducere. Ipsi autem nō
solum non habent ordinē in seipsis
immo etiā alijs tradūt ministeriali/
ter talem ordinem: q̄ ad eos perti/
net dispensare sacramentū ordinis
tum etiā quia eis cōpetunt aliquę
actiones que non possunt cōpetē/
re alijs sacerdotib⁹: sicut pōtiffes
psecrare virgines benedicere: ma/
nus imponere: siue confirmare: et
basilicis d̄dicare et huiusmōi. **N**ūc
et si alij sacerdotes administrāt qn/
q̄ sacra. ipsi tñ administrant septē.
et maiores et minores sacerdotes i/
hijs que agunt vtuntur reb⁹ p̄pi/
scopos cōsecratis. pp qđ cōuenien/
ter ep̄at⁹ ordo qdam dici pōt supra
sacerdotiū: nō vt ordo dicit sacm:
sed vt dicit officiū quodā respectu

quarūcunq; saerarum actionum.
Hoc aut in eq̄litate oīrpe v̄ fuisse
Nam apud gētiles s̄m qd̄ dicit Y si
dorus in lib. ethi. minores sacerdo
tes dicebant flamies ⁊ maiores ar
chiflamines. In veteri testō: Aarō
erat maior sacerdos sub quo erant
filij eius: minores sacerdotes mini
strantes sub eo. In nouo etiā testō
xp̄us instituit maiores sacerdotes
xij. ap̄los qbus succedunt ep̄i ⁊ alij
prelati: sicut cōsequenter videbit̄.
Et. lxxij. discipulos: quibus succe
dunt sacerdotes magni q sunt ma
iorib⁹ in auxilium: vt multitudo fi
delium facilius gubernet ⁊ diriga
tur. ¶ Sacerdotiū maximum est
sacerdotiū sūmi pontificis: qui est
vicarius xp̄i: ⁊ successor petri: qa
ppter pt̄atem ordinis h̄z vniuersa
lem ⁊ plenā pt̄atem iurisditiōis su
per omni ecclesia ⁊ vniuerso po
pulo xp̄iano: qz data ē sibi omnis
pt̄as in celo ⁊ in terra q̄ referri po
test ad istam duplicē pt̄atem qui h̄z
appropriate dicat̄ pontifex roma
nus: qz romana ecclesia mater ⁊ ca
put est oīum ecclesiarū vniuersal
tamē est pontifex oīum xp̄ianorum
vnde ⁊ dicitur ep̄s vr̄bis ⁊ orbis:
huic dictū est a dño in Joāne. Tu
vocaberis cephas: q̄ interpretatur
caput: quia sicut caput inter cetera
membra corporis obtinet p̄ncipa
tum sic ⁊ ipse iter ceteros ap̄los: ⁊
p̄ p̄ns successor eius iter oīs succes

sores. ad significādū aut ei⁹ p̄ncipa
tum. p̄us fuit sibi dictū. Math. xvj
Qd̄cūq; ligaueris sup̄ terrā ⁊c. et
pena s̄l cū alijs Math. xvij. Qd̄
cūq; ligaueris: ut ostēdat̄ q̄ p̄mo ⁊
p̄ncipalr pt̄as p̄uēit petro dicim⁹ i
de p̄eum ad alios descēdit s̄m qd̄
infra pleni⁹ dicet̄. Dictū ē ēt sibi in
definite pasce oues meas. non has
vel illas sicut expōit crisostomus
Et iter sup̄ hāc petrā edificabo ec
clesiā meā. nō p̄tem ecclie: vt desi
gnet̄ ei⁹ v̄lis pt̄as. ¶ Ad hui⁹ tñ
veritatis p̄firmatiōez h̄z p̄les rōnes
adducant̄. vna tñ v̄r eē potissima ⁊
p̄ncipalis q̄ sumit̄ ex ordine vniuer
si: qz regimē ecclesie supponēdū est
esse ordinatū: ⁊ s̄m optimū regimis
modū. Optim⁹ aut regimis est mo
dus in oī societate ⁊ multitudine:
vt reductio ⁊ regimē fiat p̄ncipalr
per vnū. hoc enī cōspicim⁹ in oī nā
li regimine. Itā in multitudine mē
broz: vnū est mēbrū qd̄ p̄ncipalr
mouet ⁊ dirigīt. s. cor. In ptib⁹ etiā
potentialib⁹ aīe vna est q̄ mouet: ⁊
impat. s. ps it̄lectiua. In toto etiā
vniuerso vnū est p̄mum p̄ncipiū q̄
mouet ⁊ dirigīt. imo monstruositas
eēt i ecclesia: si eēt duo capita ⁊ vnū
ad aliud nō reducēt: nec etiā eius
vnitas bñ seruari pōt: nisi ad vnuz
de hijs q̄ sunt fidei fieret reductio
vt satis apparere pōt diligēter cō
siderari. Qd̄ p̄figuratū dici pōt in
apoc. bñ Joānis. in qua legit̄ q̄ vi

dit bestia per qua designant genti
les hēre multa capita. Sed agnus
per quē designatur nostra ecclesia
catholica nō habebat solum vnus
caput. vñ ⁊ apostolus postq̄ dixē
rat ad Romanos. xiiij. q̄ non ē po
testas: nisi a deo cōsequēter subdit
q̄ a deo sunt: ordinata sūt. Qd̄ ma
xime verificari d̄z de sancta eccle
sia quā x̄ps vsq̄ ad mortē dilexit.
vnus est ergo pastor totius orbis
qui summū ⁊ maximū sacerdotiū
tenet: sicut est vnus dñs q̄ toti vni
uerso principatur.

¶ Capl̄m. ij. in quo agitur de tri
plici potestate ordinis iurisditiōis
⁊ mixte ex vtraq̄.

Sicut autē premissa est
termēbris distinctio d̄
sacerdotio. Sic conse
quenter ponēda est ter
mēbris distinctio de pt̄ate. ¶ Est
enim vna pt̄as que est ordinis tñi:
sicut potestas sacerdotalis: cuius
actus est interpellare p. ppl̄o ⁊ sa
crificium offerre: vt supra dictū ē.
¶ Alia est pt̄as que est iurisditiō
nis tñi: vt pt̄as iudicandi in causis
spūalibus extrinsecis: vt corrigē
di puniendi ⁊ inferendi spūales pe
nā. ¶ Tertia est pt̄as que aliquo
modo pōt dici mixta ex pt̄ate ordi
nis: ⁊ pt̄ate iurisditiōis: sicut ē po
testas clauis: pt̄as predicandi: ⁊
vl̄r pt̄as administrādi sacra loquē
do de predicatione publica que fit

in ecclesia ad edificationē fideiū
non de priuata: que posset fieri per
modū cuiusdam familiaris collo
cationis ad vnum vel ad paucos.
sic enī de tali potentia sicut suo mo
do distinguim⁹ de scientia. ¶ Di
cimus enim q̄ quedam est scientia
que est per reuelationem tantum:
sicut scientia fidei: siue scientia sa
cre scripture: vt est a deo ipsaꝝ spe
cialiter reuelante ⁊ inspirante ho
minibus. spiritu enim sancto inspi
rati: locuti sunt sancti dei homines
vt scribit̄ i canōica petri. ¶ Alie
sunt scientie que sunt ex inuentiōe
tantum: sicut scientie philosopho
rū: que si sint a deo eo modo quo
dicimus a deo omnia esse. Illoc ta
men ē in mediate a natura. intelle
ctus humani per quā ad inuēte sūt
scientie ⁊ mediantibus rebus q̄ sūt
ipsius scientie cause. Quia ⁊ si sciē
tia diuina causet res: natura tamē
causatur a reb⁹ que aliquo mō sūt
nre magistre: vt ponit Augu. i lib.
magno. ¶ Alia ē scia q̄ pt̄iz est ex
reuelatōe ⁊ pt̄im ex subtilitate itel
lect⁹ hūani: sic sacra scriptura p̄sci
derata i aliqb⁹ suis p̄clusionib⁹. q̄a
ples sunt ibi p̄clones deducte ex i
uestigatōe rōnis ⁊ i subtilitate itelle
ctis hūani. ¶ Sic ēt suo mō distin
guim⁹ i hijs q̄ sūt a nā: q̄ qdā sūt a
nā tñi sic oliua q̄ gnātur ex oliua: q̄
dā ab arte tñi: sic dom⁹: ⁊ q̄cūq̄ ar
tificialia q̄ sūt a suo artifice. s̄ qdā

sunt partim a nā ptiz ab arte: sicut
sanitas q̄ partim est a nā ⁊ partim
ab arte q̄ ē a medico: ut ē minister
nature: ⁊ vt viuēs ⁊ p̄fortans natu
ram. ¶ Et in vli rerum p̄ductio
ne dicimus: q̄ q̄dā p̄ducta sunt per
creationē tm̄: ut illa q̄ fuerunt a dō
p̄mo p̄ducta. Quedaz p̄ ppagatio
nem tm̄: vt illa q̄ cōtinue p̄ducunt.
Sed q̄dā p̄im p̄ ppagatiōez: ⁊ par
tim per creationē: vt hō cuius cor
pus est per ppagationē: sed aia est
per creatiōez. ¶ Sc̄do etiā suo mō
dici pōt de triplici ptāte ecclesiasti
ca. Quia q̄dam ē a deo tm̄: ⁊ in me
diate: vt ptās ordinis. q̄daz ab ho
mine tm̄: ut ptās mere iurisditiōis
in oib⁹ alij a sūmo pontifice. Que
daz partim ē a deo ⁊ p̄im ab hoīe:
vt ptās clauiz: ⁊ oīs illa ptās que
aliquo mō dicitur mixta seu cōposi
ta ex ptāte ordinis. Et ex ptāte iu
risditiōis. Et hinc ē q̄ in diffinitiōe
clauiz aliud ponit p̄tinēs ad ordi
nem: ⁊ aliud ad iurisditiōē cū dici
tur q̄ clauiz est ptās ligandi atq̄
soluēdi qua ecclesiastic⁹: iudex di
gnos recipe d̄z. ⁊ indignos exclu
dere a regno. ¶ Qd̄. n. aliq̄s hēat
ptātem ligādi ⁊ soluēdi hoc p̄tinet
ad ordinē vel saltē ad ordinē neces
sario cōsequit⁹: q̄ pro tanto dico: q̄
magrī ponūt q̄ dñs dedit ptāte sa
cerdotalem discipulis q̄tuz ad p̄n
cipalem actū in cena: ante passiōē
q̄n dixit. Accipite ⁊ mādicate. Et

postea subiunxit hoc facite in meā
p̄memorationē. S̄z post resurrecti
onem dedit eis ptātem q̄tū ad a
ctū sc̄dariū q̄n dixit Jo. xx. accipite
spūm sanctū quoz remiseritis pec
cata ⁊c. Est tñ cōsiderandū q̄ cum
dñs aliq̄ esse ab hoīe tm̄ nō exclu
dimus cōcm dei actionē qui ē p̄nci
palis actor ⁊ institutor oīs potētie
⁊ oīs scie: ⁊ opatur in oī opante. di
uersimode tñ agit: q̄ aliq̄ media
te. ⁊ aliq̄ in mediate. Quz ēt dicim⁹
aliquā ptātem nō esse in mediate a
deo: nō accipim⁹ ibi in mediationē
virtutis: q̄ s̄m hūc modū: sicut oīa
sunt principaliter ab ipso. Dicen
te Almselmo lib. de concor. p̄cie ⁊
liberij arbitrij: q̄ nulla res h̄z vllā
ptātem volendi: aut faciendi: nisi
ipso dante. Sed accipim⁹ ibi in me
diationē q̄tū ad imediatiōem sup
positoꝝ agentiu: vt q̄ non sit aliqd
medium cōferens talem ptātem p̄
virtutem a x̄po habitam: nisi soluz
ministerialiter.

¶ Capl̄z. iij. in quo ostenditur
q̄ ptās ordinis sit i mediate a x̄po.

Nec ab hoībus sit sa
tis cōiter concessum q̄
ptās ordinis sit in me
diate a deo: siue a x̄po
inquātum de⁹ in quocūq̄ bēnte eā
p̄t tñ ad p̄ns hoc nihilomin⁹ dupli
citer declarari. Quarū vna rō su
mitur ex pte ordinis s̄m se: ⁊ est ta
lis. ¶ Illud qd̄ est super natura,

le excedens totā facultatē nature:
non pōt esse ab agēte naturali. Sz
huius ē ptās ordinis. ergo ipsa nō
pōt esse inquocūqz hēnte eā ab agē
te naturali. Maior ppositio videt
esse manifesta: qz effect⁹ d3 pportio
nari agenti ⁊ determinat⁹ effectus
de terminato agenti. Minor etia3
apparet qz p collationē ordinis cō
fertur ordinato qdam spūalis ptās
per quā fit administratio sacrozū:
⁊ quarūdam rerū spūaliuz ⁊ insup
nālium in quarū etiam collatione
pferit gratia gratū: faciens q nō pōt
esse: nisi in mediate a deo: ppqd be
nedictū est sicut etiā cōiter dicitur
q stat⁹ ecclesie ē qdā medius stat⁹
inf statū nāe ⁊ statutū glie. ⁊ iō cō
ueniens ⁊ expediens ē q in ea cōti
nue fiant aliq que in mediate respi
ciant ipm agens sup nāle. ¶ Se
cunda non pōt sūmi ex pditione ipsi
us rōnalis creature que pp pecca
tum pmi parentis duo mala incur
rerat. v3 malum erroris ⁊ ignoran
tie: ⁊ malū culpe. Sed sicut ad hec
q malo erroris ⁊ ignorantie libere
mur indigemus fide ⁊ aliquibus re
uelatiōib⁹ in mediate nobis tradi
tis p xpm iuxta sniam origenis di
centis supra illud. In pncipio erat
vbum: qz sicut ad secretuz hoīs qz
deuenire non pōt: nisi p vbum eius
indutū voce vel litteris: sic nec ad
secreta celestia pīs: nisi per ver
bum eius indutū carne. Qd bene

prefiguratū dici pōt per hoc quod
scribitur apoc. v. qz nemo poterat
neq3 in celo: neq3 in terra: neq3 sub
tus terram apire libzū per quē in
telligimus diuina ministeria: sz ne
q3 respicere. Et segtur q agnus q
occissus ē: per quā intelligim⁹ ape
ruit ⁊ reserauit nobis ministeria q
erat nobis necessaria ad salutē. Si
cut gatenebriis ignorantie purga
mur per aliqua nobis tradita i me
diate per xpm: sic suo mō dicendū
est de imunditia culpe: qz ad hoc:
vt ab ipsa mundemur indigemus
aliquibus remedijs nobis in media
te p xpm cōicatis. Et hui⁹ sunt spā
liter remedia sacralia: que admini
strent ⁊ dispensant per ptatem or
dinis: que a xpo nobis i mediate cō
fertur: vt de hoc exponi possit qd
scribitur in canonica Joānis. An
ctionez accepistis a sancto. i. a xpo
qui est sanctus sanctorū.

¶ Caplm. iiii. in quo ostenditur
q potestas iurisditōnis in summo
pontifice sit in mediate a xpo.

Qd aut sūmus pon
tifex hēat virilem prā
tez in mediate a xpo nō
solum ordinis: sz etia3
iurisdictionis declarari pōt rōnib⁹
⁊ etiam auctoritatibus. ¶ Ratio
nes due ad hoc induci pnt. Qua
rum vna sumitur ex vnitare eccle
sie. et alia ex vnitare fidei. ¶ Pri
ma talis est. Sācta ecclesia pfecte

dz poni vna: non soluz vnitare for/
mali per fidez: spem et caritate: seu
vnitate finis: qz ad vnu sinez ordi/
nat: sed etia vnitate dirigetis et re/
gulantis q non esse posset: nisi ha/
beret vnu vniuersale vicariu: q te/
neat vniuersalem et plenam et medi/
atam potatem a dno principali siue
a suo supiori. Nullus aut est supior
eo: nisi xps et ho qui ecclesiam be/
dificauit. Nam si hanc potatem ha/
beret mediante alio iam ipse non
esset pm et vniuersal vicari. Idem
patere pot ex veritate fidei: in qua
pnt plura dubia insurgere: sicut co/
tinue insurgut: ppter qd o3 q apd
aliquem viru resideat prs iudica/
di et sniandi in talibz qz heat in me/
diate ab illo qui fuit pncipalis or/
dinator et edificator ecclesie et fidei
Nam lz ad alios doctos et ingenio/
sos ptinere possit de talibz inqsi/
ue et rocinatiue: per tractare et in/
uestigare auctoritatiue tñ et deter/
minatiue: hoc solu pertinere pot: et
debz ad vniuersale vicariu ecclesie
qui totam ecclesiam h3 dirigere et
gubernare. Et hinc est q in sui ca/
thedratiõe dicit. Tribuas eidem ca/
thedram pontificalem ad regeduz
ecclesiam tuam et plebetue sortis in/
tra mundi limitem vniuersam. In/
qbus vbis satis exprimit ei prs
vniuersaliter: et in mediate a deo si/
bi pcessa. Et cirillus in lib. thesau/
oru sic ait. Dedit filius petro ple

nissimam potatem et eius diadochis. i.
successoribz non minus. Ecce q si/
cut in mediate potatem dedit petro
ita et eius successoribz. Et crisosto/
mus expones illud tibi dabo cla/
ues regni celorum: ait sicut a patre
xps ad salutem oiu mittitur sic et a
xpo petrus et eius ecclesia ad oiu
salutem mittitur cu potate plena su/
per oes: q nulli hoiu credim esse
concessum. Et hoc qdem satis
clarum ee videtur: et qui prius pti/
naciter assereret vnitati et potati ec/
clesie multu detraberet: ppter qd
qbuslibz xpianus iure fidelitatis et
xpianitatis toto coantu tali op/
ponere se dz. Si inueniat dicente.
Elic. ult. caplo sue metaphi. Vbi
ait d eligedo sumo sacerdote. post
fide pphie nihil acceptabilius deo
q interfectio illius q vult ipedire
dignitate sumi sacerdotis. Et
tñ diligenter considerandū: q lz di/
camus summū pontificem habere
plenam et vniuersalem potatem. nō tñ
ita plenam h3 nec ita vniuersalem sic
habuit xps: qui ē principalis dñs:
nō ita vlem: nec extēsiue: nec dura/
tiue. Extēsiue nō qz xpi potētia se
extēdit ad oēs creaturas. Omnis
enī creatura sibi subiecta est. Rō/
nalis et irrōnalis terrestis et īferna/
lis. vñ et dī caput angeloz. Sz sum/
mi pontificis prs se extendit solu
ad creaturas illas que sunt gratie
et beatitudinis capaces. vnde esse

caput solum dicis hominum fidelium
 et viatorum. Ad ipsos etiam fide-
 les non se extendit in quantum infide-
 les sunt. Sed in quantum fieri pos-
 sunt fideles et membra christi. Et per-
 sequens unitati ecclesie aggregari
 unde dicit glo. sup illo verbo apli
 ad corin. Quid mihi de hijs qui for-
 ris sunt iudicare hos dominus iudica-
 bit. q. d. q. de infidelibus non beat
 iudicare. ¶ Duratue etiam non
 quia christus habet potestatem eternaliter.
 Sed christi vicarius habet eam temporaliter.
 Nam quilibet apostolicus habet
 hanc potestatem solum dum viuit in hac
 presenti vita. Iam in diuersis continue-
 tur usque in finem iuxta promissionem
 factam per principalem dominum christum.
 Ergo inquit vobiscum usque ad consu-
 mationem seculi. Quod veritatem
 habet qui sua eterna potestas in suis vica-
 rijs usque in finem continuabit. ¶ Non
 habet etiam plenam auctoritatem: quia christus
 in sacris que sunt vasa gratie qui-
 bus tota ecclesia in salutis via di-
 rigitur. habuit potestatem excellentie
 quod de aliquo suo vicario dicere non
 debemus: quia in talibus solum habet potesta-
 tem ministerij. Et ideo non tantam nec
 omnino talem potestatem beat quales ha-
 buit christus infallibiliter: tamen verum
 est quod omnem potestatem habet que est ec-
 clesie oportuna et necessaria: ad sa-
 lutem fidelium procurandam: ut de
 tali potentia loquamur sicut loqui-
 tur Augustinus in libro de terini

tate de sacra scriptura dicens. Quod
 non quicquid ab homine sciri po-
 test huic scientie est tribuendum:
 sed illud tantummodo quo fides salu-
 berrima que ad veram beatitudi-
 nem ducit gignitur defenditur et
 roboratur. Sicut et suo modo sum-
 mi pontificis potestati. Non omnis po-
 tentia que homini communicari potest
 tribuenda est: sed solum illa que ne-
 cessaria est ad salutem hominum pecu-
 randam. Et ut omnia alia potestas in ec-
 clesia ab ipsa deriuetur: et ad ipsam
 ordinetur: et ei subijciatur: quia pe-
 des eius succedunt pedibus illis
 de quibus scriptum est. Omnia sub-
 iecisti sub pedibus eius: et quos san-
 cte mulieres tenuerunt: et tenere debet
 vniversus populus christianus: propter
 hoc conuenienter glibet fidelis lo-
 co salutarionis scribit eidem pedum
 oscula beatorum.

¶ Cap. 3. v. in quo ostenditur quod
 potestas iurisdictionis etiam in apo-
 stolis et discipulis fuerit in media-
 te a christo.

Quod etiam sancti apostoli et
 discipuli habuerunt potesta-
 tem iurisdictionis in me-
 diate a christo probari potest
 ¶ Primo ex hoc quod christi perfecta
 sunt opera. Ad perfectionem autem pa-
 storis vix esse potestas iurisdictionis ne-
 cessario requisita. Ipsi autem apostoli
 et etiam aliquo modo discipuli fue-
 runt pastores sub principali et vli-

pastore petro: ordinati a dño nro
iesu xpo. Unde Math. vlti. cõiter
eis dicit. Eũtes in mũdum vniuer
sum predicate euāgelium vniuer
se creature: baptizātes eos etc. In
quo danť intelligi alia sacra: quia
baptism⁹ ianua ē sacrorum: q̄ ptās
ad iurisditiõem ptinere videt. Itaq̄
sacra conferre ⁊ predicare predi
catione publica in ecclesia: in qua
aliqui ordinant quasi subditi ⁊ di
scipulis suis supiorib⁹ non videt
sine aliqua iurisdictione posse esse.
Sic enim ⁊ nũc videm⁹: q̄ nec vn⁹
curatus in parochia alterius: nec
vnus ep̄s in diocesi alteri⁹ predica
re possunt: nec etiā sacra cõferre p
pter iurisdictionũ distinctiones. Et
glo. super illud ps. Dum discernit
celestis reges super eam etc. dicit
celestis. i. xps qui sup oēs celos a
scendit. Discernit. i. diuidit vel di
stribuit reges. i. rectores: sup eam
si. super ecclesiam. Et signanter
dicit diuiditur vel distribuit: quia
talis collatio magis fuit distributō
q̄ diuisio. ppter ipsorum enim per
fectionem talis diuisio vel distin
ctio necessaria nõ erat: q̄ nec time
ri poterat: nec vnus occuparet iu
risdictionem alterius quib⁹ omnia
erant p̄munia ⁊ distribuebant vni
cuiq̄: sicut cuiq̄ op⁹ erat. Et glo.
super illud. Luc. vj. christus elegit
xij. quos apostolos nominauit. di
xit quos ad propagandum auxiliũ

salutis humane: per terrarũ orbes
satores fidei destinaret: que omnia
bene decenter fieri nõ poterant si
ne aliqua iurisdictionis ptate: quia
vt dicit aliaglo. pascere oues ē cre
dentes in christo: ne a fide deficiāt
confortare exempla virtutis cum
verbo prediciõis impendere ad
uersarios ⁊ errantes: subditos cor
rigere. In hijs autem ⁊ similib⁹ iu
risdictionem ⁊ auctoritatem confer
re: non oportebat per vicarium fie
ri. quando presens erat dominus
principalis. Sed post ipsi⁹ corpo
ralem absentiam indubitanter est
verum: q̄ omnes habentes talem
ptatem iurisdictionis in ecclesia a
petro ⁊ petri successorib⁹ in media
te acceperunt ⁊ accipiunt. In qd
cõsequenter magis videbitur ⁊ p
babitur: propter qd Augustinus
exponens illud Math. xvj. Tu es
petr⁹ ⁊ super hanc petram etc. Di
cit. i. te petra. Licet alij aliter expo
nant. Et idē Aug. in quodā sermo
ne decat hedra bti petri ptractans
vbũ p̄dictũ ait. ¶ Petrũ itaq̄ funda
mentũ ecclesie dñs noiauit: ⁊ ideo
digne hoc fundamētũ colit ecclesia
sup qd ecclesiastici fundamēti altitu
do p̄surgit. Ipsi et sc̄i apli q̄stũcũq̄
eēnt a xpo imediate vocati ⁊ instituti
cõi n̄i approbationē recognouerũt
petrũ ipsorũ caput p̄ncipē ⁊ maḡ⁹
⁊ p̄ns toti⁹ eccle. Sibi enī soli di
ctũ ē i. Joāne. Tu vocaberis cephas

qui l3 petrus interpretet fm vna3
linguā. tñ fm aliam caput exponit
vnde statim assumpto chusto in ce
lū. ¶ Detr⁹ tanq3 ei⁹ successor eccle
siam regere cepit. dum ad cōplen
dum duodenariū numerū aposto
lorum: loco iude p̄uicatoris: ex
verbis p̄phe aliū instituit 7 subro
gari fecit. ¶ Ipse enim in ananiā 7 sa
phirā vxorē ei⁹ tanq3 p̄nceps apo
stolorū mortis sniā3 pmulgauit: qz
mentiti fuerūt spūi sancto. ¶ Ipse so
lus in symonē maguz sniam dāna
tionis pnunciauit. Licet nō ei soli:
sed oībus cōiter pecuniā obtuliss3
que oīa 7 plura alia adduci possēt
satis ostendunt q3 oēs alij apostoli
7 discipuli: l3 a xpo i mediate pote
statem habuerunt petrū tñ semper
recognouerūt in dñm 7 magistrū.
¶ Capl3. vj. in quo rōnes aliquo
rum ponunt: ostendentes q3 pote
stas iurisditiōis in epīs 7 curatis
sit i mediate a xpo.

Quāt alig q3 non solū
ptās ordinis: sed etia3
iurisditiōis sit i hñtib⁹
eā in mediate a xpo qd
pbat multipl^r. ¶ Nō sic apli 7
discipuli hñerunt hāc ptatē a xpo
in mediate. Sed epī 7 curati sunt
successores eorū: qz aplis succedūt
epī 7 septuaginta duob⁹ discipulis
succedūt curati: ergo 7 oēs isti: oēs
habent ptatē in mediate a xpo.
¶ Maior pbat pillud qd scribit Jo.

xx. Sicut misit me pater: 7 ego mit
to vos. Et cū hoc dixisset insufla
uit: 7 dixit. Accipite spūm sanctuz
quoz remiseritis peccata rē. Qd
exponēs Aug. in libro q̄stionū no
ui veteris testamēti. q. xciiij. dicit sic
Illud quod insuflasse in discipu
los: xps legitur post tps resurre
ctiōis sue: 7 dixisse. Accipite spūi
sanctum. Ecclesiastica potestas i
telligit esse. Et q3 vere adius eccle
siasticum p̄inet: statim subijcit di
cens quoz remiseritis peccata rē.
Et qd dominus apostolos episco
pos ordinauerit: nemo debet ābi
gere dicente Aug. infra eode3 lib.
qōne. xcviij. Nemo ignorat saluato
rem episcopos in ecclesijs īstituis
se. Et Ysidor⁹ dicit q3 ceteri aposto
li cum petro pari cōsortio honore3
7 ptatē acceperūt. ¶ Dedit eti
am eis ptatē p̄dicandi 7 baptizā
di Mar. ultimo. Euntēs in mun
dum vniuersum p̄dicatē euangeli
um baptizātes rē. ¶ Minor etiā
probat per illud qd scribitur Ma
the. in fine. Dixit enim dñs aposto
lis. lxxij. Ecce vobiscuz sum vsq3
ad cōsumationē seculi. ¶ Hoc autem
non potest intelligi de apostolis 7
discipulis in suis p̄p̄ijs p̄sonis: er
go oportet q3 intelligat in suis suc
cessoribus. Sed successores aplo
rum nō possunt esse nisi epī: cū apo
stoli epī fuerūt nec successores aplo
rū disciploz p̄nt eē nisi sacerdotes

curati q sunt sacerdotes scđi ordi-
nis: vt pater ex ipso textu: qz dicit
oib' diebus. ⁊ sic sine interruptiōe
S; post hec vba q xps dixit nō fue-
runt sacerdotes p̄tinue sine iterru-
ptiōe: nisi sacerdotes scđi ordinis ⁊
curati: nec legit d qbuscūq; alijs q
sic fuerint. ¶ Il doc ē pbat ex alio
qz status discipulor est stat' yerar.
⁊ status regis a xpo institutus: ⁊ i
illo statu exātibz ex diuina insti-
tutiōe: competit p̄dicare corrigere
⁊ sacra ministrare: s̄m qd sunt tres
status yerarci. S; in tota ecclesia
dei nō inueniunt p̄sbyteri nō ep̄i: q
bus ex diuina institutiōe ⁊ iure or-
dinario h̄ pueniant nisi curati: s; p
sūmi pōtificis p̄uilegia. ergo nulli
alij tenēt statū discipulor. ¶ Il doc
idē p̄firmat: qz Mat. xxiij. dñs tā-
git tres dñas hoīum q sunt duo in
agro: duo i lecto: duo i mola: vt di-
cit glo. q tāgit tres dñas siue stat'
hoīuz. s. actiuor seu p̄lator q signi-
ficant p duos in agro. Cōtemplati-
uorū q significant p duos in lecto.
Cōiugator q significant p duos in
mola. Cū ḡ religiosi oēs ⁊ curā aia-
rū non hñtes p̄tineant sub p̄replati-
uor statū. seqtur q nulli tales sint
in statu discipulor: q est stat' acti-
uus cure ⁊ regimis: nisi solū curati
⁊ sic v; seq̄ conclusio p̄ncipalis: q si p̄-
mi habuerūt in mediate a xpo q ⁊
successores. ¶ Et declarat h̄ ad-
huc magis: qz ptās illis collata est

p̄tinuata in istis: ⁊ a quo ē ptās ab
eodē est ptātis cōtinuatio. An s̄m
eos sicut sūm' pontifex: cū assumit
ad statum papalē quē dñs institui-
tur assegtur suā ptātem a dño iesu
xpo: sicut etiā est de ep̄is ⁊ curatis
cū assumunt ad dictos stat' a dño
institutos: q in mediate assecuntur
suam ptātem a xpo tales instituēte
status: nō q ip̄e de celo descendat
sed hoc ministerialiter fit ab hoīe.
¶ Il doc idem arguūt scđo sic: xps
edificauit ecclesiā suā sup: a se pe-
tram dando sibi ligandi atq; soluē-
di ptātem. Vnde Mat. xvi. dixit
dñs petro: sup hanc petrā. i. me pe-
tram edificabo ecclesiā meā. Sed
p̄lati ecclesie. s. ep̄i ⁊ curati q sunt
p̄ncipaliores in ecclesia: sunt eccle-
sia put hic sumit. ecclesia ergo xps
ep̄is ⁊ curatis dedit ptātem: ⁊ non
petrus q ecclesiam non edificauit.
Et qui dicit aliuz a xpo dedisse v'
dare ptātem dicit illum edificasse
ecclesiam: q est cōtra euangeliū q
narrat xpm dixisse sup hanc petrā
⁊c. Vbi dicit glo. hanc qdam ptā-
tem eadem iudiciariā ceteri apli
acceperunt: ⁊ etiam oīs ecclesia in
ep̄is ⁊ curatis. Et remigius ibidē
hic ligandi ⁊ soluendi potestas q
uis sibi petro data videatur. tamē
ceteris aplis dñi nec in ep̄is ⁊ cu-
tis totie ecclesie. ¶ Idrefea nullū
agens creatū facit subiectum in q
agit. cū ergo oīs actio pape: inq̄zū

papa sit supra ecclesiam. et partes eius
segitur quod ecclesiam non fecit nec edi
ficauit. Sed Christus edificauit duos
status ordinando: et eis partes dan
do. ¶ Preterea sic se habet Petrus ad
apostolos et discipulos sicut Petri suc
cessores apostolorum et discipulorum. Sed
Petrus apostolis et discipulis partem non
dedit: nec eorum status instituit. Sed
Christus ergo successor Petri dictorum
successoribus cuiusmodi sunt episcopi et
curati: partem dedit: nec eorum statu
instituit sed Christus. ¶ Dicunt tamen
quod differentia est inter apostolos et discipulos
ex una parte: et eorum successores ex
alia. Quia Christus statum apostolorum et di
scipulorum instituit inmediate. et eis
partem dedit sicut quod etiam ipse eos
ad eorum status assumpsit. Sed episco
pum et curatorum statum instituit in me
diate: et eis partem dedit in apostolis
et discipulis. Episcopus tamen et curator
ad eorum status non assumit nec insti
tuit: sed instituunt ad eos per homines
sicut per papam: omnes generaliter primum in
stitui episcopi et curati. ¶ Per episcopos
vero omnes curati sibi subiecti: et istud
scilicet quod possit inferiores instituere ad
statum suum prouenit domino papae: et epi
scopis iure ordinario per partem ve
rareque eis a domino datam. Et addu
citur in simili quod dominus papa habet pote
state inmediate a Christo: quod non potest
intelligi quod in eius creatione Christus de
scendat ad dandum talem partem
Sed Christus statum papalem in Petro in

stituit: et ei partem dedit pro persona
sua tamen: sed pro omnibus successoribus
suis: qui ad illum statum assumun
tur. Et quia illa pars et status: non po
test remanere nisi in personis. ideo si
cut persone illo statu sibi inuicem suc
cedunt continue: ita et partes data in
personis sibi inuicem succedentibus
Sicut suo modo esse specificum de
riuat et continuatur per successio
nem indiuiduorum sub illa specie.
¶ Preterea ex glo. quod ponit apo.
30. super illo verbo signa que locu
ta est. vij. tonitrua. Habebit quod qui
predicabit tempore antichristi. Habebunt
officium a suis antecessoribus: quod non
potest intelligi de apostolis et di
scipulis: qui tunc non uiuent: oportet
ergo intelligi quod ab illo eodem a quo
antecessor habuit: et successor habeat
officium predicandi. Si quis si aliquis
abbas impetraret aliquam liberta
tem in quantum abbas. si moriatur
eius successor habebit eandem pote
statem et post ipsum alius usque durabit
monasterium. Tales autem successores
non habent istam partem ab antecessoribus
sed ab illo quod eam primo dedit abbati
Sic suo modo successores apostolorum et
discipulorum suo partem habent a Christo
qui eam primo dedit apostolis et discipulis
¶ Hanc sententiam videtur expresse po
nere Ber. ad eugenium papam dicens
sic. Erras si ut sumas: ita et sola isti
tuta a deo nostra applica partes existi
mes. Si hoc sentis: dissens ab eo

qui ait: nō est ptās nisi a deo: proinde qđ segtur: qui ptāti resistit dei ordinationi resistit. Et si pncipaliter te facit nō tamē singlariter. Deniqz idem ait. Omnis aia potestas sublimiorib' subdita sit. Nō ait sublimioribus tanqz in multis: nō tua ergo sola ptās a dño: sunt et mediocres: sunt et inferiores. Et hoc vt sub: ungūt nō derogat: nec pncipatui: nec etiā plenitudini potestatis summi pōtificis: qz ex hoc principatus ponif nobilior tanqz ducens origine ex nobiliori principio. Sua etiā potestas ponif suprema: qz in oīs potest actus vere arcus exercere: et oibus sacra ministrare: et vsus ptātis eius a solo deo dependet. Vsus autem ptātis inferiorū bene dependet a dño papa: qz ipm pōt impedire et suspendere tanqz iporum corrector: et suprem'. Verear. enī aliqđ attribueretur: homini puro qđ subtrahat a domino papa: bene facit sibi preiudicium.

Caplm. vij. in quo pbat̃ qđ talis ptās iurisdicōis nō est in media tē a xpo in epis et curatis.

Quod aut ptās iurisdictionis nō sit in media tē a xpo in epis et curatis pbari pōt rōnibus ostensius: et etiā ducētib' ad incōueniēs: et pōt esse prima rō ostensiva hic. Nō minorem ptātem hz

xpi vicarius i regno ecclesie: qz ad ea que cōferri possunt a puro homine qđ hēat quicūqz rex tēporalis super regno suo: imo videt qđ maiorem. Quia vnitas et maxima potestas pncipat': magis dē reseruari in monarchia clericali et spūali tanqz diuino principatui vicinorū. Sed in regno tēporali: vt plurimū tota ptās iurisdictionis est a rege. ergo multo magis hec erit in regno spūali ecclesie qđ oīs ptās iurisdictionis erit in alijs a summo rege: et summo pontifice. Hoc idem pōt pbari scđo sic. primū et principale in vnoquoqz genere cā et principium est oīum aliorū que sunt post. Sed ptās iurisdictionis pmo et principaliter data ē petro. Unde et sibi singulariter dictum est. Pascue oves meas. In quo sibi cōmittit̃ regnū ecclesie: et sup eo datus sibi ptās iurisdictionis. pascere enī pprie est regie ptātis. Unde reges eiz olim dicebant̃. pastores ergo quicūqz alij erunt pastores: et reges in regno ecclesie: qđ nō est regnum nature: sed gratie: talem ptātem habebunt a xpi vicario. Hoc idē pōt ostēdi tertio sic. Maiorē ptātem videt̃ habere summus pontifex sup ptāte iurisdictionis in spūalibus: qđ super potestate iurisdictionis in tēporalibus eo qđ illa ptās est eiusdem ordinis cum sua ptās aut sup temporalibus: nō est eiusdem ordinis cū

sua ptate. Sed ptas iurisdictionis
sup tpalib' qua hent reges et fide/
les xpiani: dependet et hetur a su/
mo pontifice: iuxta sniam Agonis
in lib. de sacramentis fidei xpiane
ptate. ij. cap. iij. dicentis q spualis
ptas terrenam ptatez instituere ha
bet et iudicare: si bona non fuerit.
Et hoc satis couenienter videt ee
dictum: qz sicut sps constitut' est
ad causandū et dirigendū virtutez
in corpore sic et ptas spualis tanqz
architetonica ordinata est ad for/
mandum terrene ptatis virtutem.
vnde glo. super illud ps. Et nunc
reges intelligite erudimini qui iu/
dicatis terrā: seruite dño in timore
dicit qz xpus loquit ad reges terre
dicens. Et nūc me constituto rege
sicut predixit. Ego aut constitutus
sum rex ab eo: vos reges qui iudi/
catis terram: ne cōtristemini: sed i/
telligite et erudimini. expedit enim
vobis: vt sub illo scitis a quo est i/
tellectus et eruditō. Et expedit vt
temere nō dñemini sicut illi q nulli
putāt se esse subiectos: et dño omni
um seruiatis. i. xpo et eius vicario
qz sui loco p̄fecit in terris: ppter qd
beato petro dicunt esse concessa iu/
ra celestis imperij et terreni: qz to/
rius ptatis spualis et tēporalis api/
cem tenet. Et si ptas temporalis a
spuali non solum iudicat: sed etiaz
istituitur et formatur: et spualiter a
ptate plenarie cuiusmodi est ptas

summi pontificis: qz aliter esset lo/
quendum de potestate spuali sm
partem qualis est in alijs prelatiis
ecclesie qad pns dimittitur. Adul/
to fortius hic veritatē habebit de
ptate iurisdictionis in spualib': qz
ipsa habebit et iudicabitur a vica/
rio xpi. ¶ Ad hanc etiā veritatē
ostendendam adduci possent plu/
res rōnes ducentes ad incōueniēs
qz ex ipsa multa incōuenientia se/
quunt'. ¶ Nam si ita esset qz talis
ptas iurisdictionis esset in mediate
a xpo. cū illud qd conferat a prelato
superiori tolli non possit p inferio/
rem: nec etiaz imutari sequi videt
qz talis potestas per summū pon/
tificem tolli non possit: nec restrin/
gi: nec dimidiari: que omia sunt ab/
surda et incōuenientia. Si enī vide/
mus de potestate cōsiderandi: que
qz se qtur ordinē sacerdotalem per
ep̄z tolli non pōt: qz sicut talem or/
dinem nō contulit: nisi per ministe/
rium: ita nec auferre potest: vt cōi/
ter ponitur. I. magister sniarum vi/
deatur esse cōtrarie opinionis. vo/
luit enī vt apparet. iij. sniarum qz
talis ptas auferibilis esset p mini/
sterium ecclesie: cuius dictū a ma/
gistris et a schola parib. in hoc cōi/
ter nō tenet. ¶ Preterea sicut vi/
demus qz ex cōicati: et ab ecclesia p/
cisi peccant si consecrant. Nihil o/
minus tamē si consecrant cōsecre/
tum est: qz propter efficaciam cōse

b

crationis ordo debet esse perpetuus: et hoc est quod cum degradatur reconciliatur non iterum ordinatur: quod ordinem non amittit. Nam et si tradatur iudicio seculari: non est ex hoc quod ordinem amiserit. Sed quia perdidit privilegium indultum tali ordini. Licet ergo tales peccent in consecrando: si tamen consecrant consecratum est. Sic etiam et in proposito. quantumcumque tales qui potestatem iurisdictionis haberent mediate a christo tali potestate de facto priuarentur. Si tamen secundum illam agerent licet peccarent in agendo tamen tenerent illud quod agerent. Non si excommunicarent vel absoluerent aliquem: quia alias ex parte sua esset iuste excommunicandus: vel absolvendus: talis excommunicatio: vel absolutio teneret: quod nullus sane mentis diceret: nisi conaretur tunicam in consutilem scindere. **P**reterea si potestas collata a christo apostolis et discipulis est continua: tamen in episcopis et curatis: cum apostoli et discipuli receperint potestatem ubique predicandi et baptizandi et sacra alia conferendi. Ubique ergo quicumque episcopi et curati potestatem haberent talia faciendi quod est inconueniens. **P**reterea si potestas episcopi est in mediate a christo sicut potestas: sicut potestas domini pape. sequitur quod sicut papa electus statim potest administrare: ita etiam esset de episcopo que omnia sunt in conuenientia. **M**ulta etiam alia in conuenientia sequerentur que causa breuitatis ad prius dimittantur. **S**ed ut sit ad unum dicere positio ista

falsa est: et omnia que descendunt ex ipsa. Et quod falsa circa ea que sunt fidei annexa: seu etiam moribus bonis erroribus iudicatur. ideo non in merito omnia talia: et viris intelligentibus: et si non heretica tamen erronea iudicantur.

Capitulum viij. in quorum datur ad rationes et auctoritates que nituntur probare quod talis potestas iurisdictionis sit immediate a christo in episcopis et curatis.

Prima ratio que superius adducebatur ad probandum quod potestas iurisdictionis esset in mediate a christo consistebat in hoc. Quod si primi habuerunt in mediate potestatem a christo apostoli et discipuli. ergo et successores episcopi et curati. **D**icendum quod si et primi habuerunt tale potestatem in mediate a christo hoc oportebat et decedat: quia tunc prius erat: nec oportebat tunc per suum vicarium fieri. Nunc autem succedentes ab ipso habent in mediate a christo quicquid a suis vicariis haberi non possunt nisi per ministerium. Sed a suis vicariis habentur in mediate omne illud quod ab eis et per puros homines dispensari potest: cuiusmodi est iurisdictionis potestas que simplici verbo datur et dari possunt. Non autem est ita de potestate ordinis: que dari non potest: nisi mediante ordinis sacro. propter enim solo verbo facere non possunt episcopi nec presbyteri. **A**d secundam rationem cum dicitur quod episcopi et curati assumuntur ad statum apostolorum et di-

scipulorum qui sunt stat⁹ regiminis
Dicendū pmo et curati sic p^ouisse ut
ipse accipit succedunt apostolis et
discipulis. Sed q² de hoc fiet capi
tulum per se ad p^osens dimittatur.
Sed solū rñdeatur ad formā argu
menti. Et dicendū q² cuz tales ad
talem statum assumuntur: necessa
rio assequunt^r oia illa sine quib⁹ ta
les status esse non pñt. Constat au
tem q² verus ep^s et ver⁹ sacerdos
esse potest: sine p^oate iurisdictionis
explicata: de qua loqmur sicut ha
bet cōis vsus ecclesie. ¶ Potest
etiam dici sicut iam dictū est: q² qui
assumunt^r ad statum talem: quicqd
sup^o nāle in mediate consequūt^r a
xpō necessariū ad talem statuz: de
qb⁹ non est p^oas iurisdictionis q² pos
sit dispēfari per agēs naturale. Et
cuz subiungit^r q² a quo est p^oas: ab
eodem et p^oatis cōtinuatio. hoc ne
cessarium nō est: qñ talis res ince
pta sit p^o alios sufficiēter cōtinuari
pōt. Sicut silē videm⁹ in opere cre
atoris q² si pmo de⁹ pduxit res per
creationē: et in mediate nō oportet
q² nūc sicut fiat. et cōtinetur et speci
aliter ad illa que sufficiēter pdu
ci possunt p^o ppagatiōem. ¶ Exē
plum aut⁹ q² adducitur de sūmo pō
tifice ad ppositum nō valet. Quia
ipse solus cū assumitur ad talem sta
tum assequitur in mediate a xpō ta
lem p^oatē iurisdictionis sicut su
peri⁹ vīsum est: quia nec alium su

piorē recognoscita quo posset talē
auctoritatez consequi. ¶ Ad ali
ud cum dicebatur christus edifi
cavit ecclesiam. ergo ipse dedit po
testatem: dicendum q² verum est
multa tamen dimisit christus exer
cenda et ordinanda per successores
suos que ipse non ordinavit secun
dum quod temporum cōgruentia
exposcebat. Sic enim respondet
Augustin⁹ in epistola ad comitez
bonifacium obiectioni heretico
rum dicentium: quod ecclesia non
debet inuocare auxilium cōtra ali
quos: quia apostoli hoc non fece
runt: quod i^o ecclesia sancta q² a spi
ritu sancto dirigitur diuersis tem
porib⁹ diuersa congruit agere. Sic
etiam et nunc videmus q² episcopi
hodie multis apparatibus et insi
gnijs vtuntur: quib⁹ non vtēban
tur apostoli: nec propter hoc tamē
iudicandi sunt male agere dummo
do in talibus ordinate se habeant
in actu: et etiam in affectu. Et cum
dicit^r glo. q² hanc potestatem iudi
ciariam rē. dicendū q² verum est
sz diuersimode. Quia apostoli eā
receperunt in mediate a christo. sz
alii recipiunt eam a suo vicario: vt
talis potestas includere potest a
ctualem iurisdictionem. Si enim si
cut precise auctoritas deberet in
telligi: quilibet reciperet auctori
tatem petri. ¶ Ad aliud cū dici
tur nulluz agens creatū facit sūm i

b ji

q̄ agit. **D**icēduz sicut iam dēn̄
 est q̄ l̄z x̄ps catholicā ecclesiāz ege
 rit ⁊ fundauerit: multa t̄n̄ in illa di
 misit ordinanda per suos successo
 res: s̄m q̄ t̄poruz cōgruentia expo
 scebat. vñ ⁊ in p̄mitiua ecclia opus
 erat miraculis ad conuertendū: ⁊
 cōuincendum incredulos vt fides
 non deficeret: sed potius iualescēt
Preterea p̄nter indignit rōn̄/
 bus ⁊ expositionib⁹ scripturaruz:
 cōtra pululantes hereses. Et tem
 poribus istis iāz dilatata ecclesia
 videt̄ indigere tēporali potentia ⁊
 materiali gladio p̄ tyrānos p̄fidos
 ⁊ rebelles ecclesie. **A**d aliū cū
 dicebat sicut se h̄z petrus ⁊c. ⁊ eti
 am de d̄no papa: patz per iā dicta.
Ad illū glo. sup Apo. q̄ q̄ pre
 dicabunt t̄pe anti x̄pi ⁊c. dicendūz
 q̄ illi ⁊ vlr quicūqz predicationis of
 ficiūz habēt: vt talis auctoritas se
 quā ad pt̄atem ordinis ipsam h̄nt
 in mediate a x̄po a quo habent or
 dinem: vt aut̄ pertinet ad auctori
 tatem iurisdictionis: q̄ nec p̄dicare
 possunt: nisi mittant̄: ⁊ etiā sibi sub
 iectis p̄dicationē illa de qua supius
 dictū est. hoc habēt a x̄pi vicario: ⁊
 ab alijs q̄ per ip̄m ⁊ sanctam eccle
 siam ordinati sunt ad hoc. **A**d
 exēplum de abbate dicendū q̄ ve
 rum esset de potestate absolute si
 bi tradita. Non vlt̄erius determi
 nanda per alios: nō aut̄ de illa que
 posset aliter determinari: ⁊ limita

ri s̄m arbitrium eorū qui succede
 rent p̄mo danti: s̄m alia ⁊ alia exi
 gentiā t̄pis. Et cum dicebat q̄ hic
 non derogat plenitudini pt̄atis sū
 mi pontificis. dicēdum q̄ mō mul
 tum per oēm modum: q̄ aufertur
 ab eo illū q̄ p̄feribile est puro ho
 mini pro debito regimine ecclesie
 q̄ alij prelati non hēant pt̄atem iu
 risdictionis ab ipso. Quod etia ⁊ ex
 dictis eorū si bene cōsiderent̄ appa
 ret q̄ fiendum nō est. nam ad pleni
 tudinem pt̄atis x̄pi vicarij oīno p
 tinere v̄z q̄cquid per purum homi
 nem fieri pōt in ordinatiōe vniuer
 salis ecclesie. **E**t q̄ vltio dicūt
 de vsu potestatis: siue de executio
 ne iurisdictionis in inferioribus prela
 tis: q̄ talia bene dependent ⁊ habē
 tur a d̄no papa. licz vsus talis pt̄a
 tis in d̄no papa solum a deo depē
 deat. Quare de isto vsu quid di
 cat. meruz enī actū d̄rie non pōt vt
 videtur: q̄ tunc dormiens talē exe
 cutionem nō haberet. oportz ergo
 q̄ dicat̄ potētia utēdi: ⁊ si ita sit ex
 dictis p̄p̄ijs ipsoz sequet̄ q̄ pt̄as
 iurisdictionis in alijs p̄latis ecclesie i
 epis. s. ⁊ curatis sit a sūmo pōtifice
Caplm. ix. in quo ex p̄missis oñ
 dis qualr pt̄as mixta sit in mediate
 a x̄po ⁊ q̄l̄r i mediate a suis vicarijs

Sicut sup̄ dicebat pt̄as
 clauū ⁊ vlr pt̄as admi
 stradi sacrā aliū h̄z p̄i
 nēs ad ordinem: ⁊ aliū

ptinens ad iurisditiōem: et p tanto
ptās mixta appellari p̄r. **¶** Alijs
ptātez ordinis beat. h̄ ptinet ad or
dinem: et a quocūqz h̄r ordo in me
diate hētur ab eo talis ptās in quā
tum huiusmōi. Et quātum ad hoc
sic loquēdū est de tali ptāte mixta
sicut sup̄ius dicebat de ptāte ordi
nis. Sed q̄ sup̄ hoc fiat alijs spālis
iudex ecclesiasticus ad hos vel ad il
los. h̄ pertinet ad iurisditiōz. Iuris
ditio enī idē est dictio seu determi
natio iuris: et ei q̄ iustū est p modū
snie et obligatiōis q̄ facere non pōt
nisi qui iudex est cōstitutus: siue in
spūalibus: siue in tpalibz. Idanc at
iurisdictionē in ecclesia post ascen
sionem xp̄i in celum: siue in spūali
bus: siue in tpalibus: q̄ huiusmodi
spūalibus sunt anēxa cōferre habz
ille q̄ multitudini p̄est ecclesiastice
cuiusmodi est summus pontifex q̄
ipsius ē caput: nauta et rector et cui
subest et incūbit dispensatio totius
v̄lis ecclesie: et toti p̄pli xp̄iani: pp
q̄ bene et signāter cōiter dicif q̄ cla
uis dat cum ordine. Sed executio
indiget mā debita que ē plebs sub
iecta per iurisdictionē. Et ideo si ali
qs hēat ordinē: et non hēat iurisditi
onem: h̄z qdem clauē implicite et in
radice: s̄z nō h̄z ptāte iurisditiōis ex
plicitatē: siue vsum et actū clauis et
pp hoc qlibet sacerdos nō pōt. vti
clauī q̄z h̄z in quēlibet: sed solū cir
ca illos q̄ ad eius iurisditiōem pti

nent vel ordinarie: vel ex cōmissio
ne. **¶** Solius aut̄ sūmi pontificis
ē posse vti clauē quā h̄z in quēlibet et d̄
quolibet: qz oēs ptinēt ad ei iuris
ditionē cuiuscūqz materie: et etiā cu
iuscūqz casus existant. **¶** Satis p̄fi
guratū dici potest i eo q̄ scribitur
Exo. xviii. Quicqd maius refera
tur fuerit ad te: et ipi t̄m̄ maiora iu
dicent. Cum ergo q̄ritur de ista po
tētia mixta a q̄ fit in mediate. **¶** Pro
pta ē r̄ndēdo si p̄siderent q̄ dca sūt
de ptāte ordinis et iurisditiōis i suc
cessoribus ap̄loz et discipuloz: qz
si ptās ordinis i mediate ē a xp̄o: et
ptās iurisdictionis in mediate a suo
vicario. **¶** Ptās illa q̄ vtrūqz tenet
ad quā vtrūqz regritur q̄tuz ad id
q̄ est ordinis ē in mediate a xp̄o: et
quātū ad id q̄ est iurisdictionis est
in mediate a suo vicario. q̄ pro tan
to mixta d̄r: qz nec hēns ordinē si
ne iurisditiōe: nec iurisdictionē: sine
ordine: actus talis potētie exercē
pōt. Iurisditio enī in sacro p̄nie vi
detur eē non solū de necessitate p̄
cepti: sed etiā de necessitate sacri.
Accipiēdo de necessitate sacri oīa
illa que ad integritatē talis sacri d̄
necessitate regrunf que ptās iuris
ditionis: siue etiā ptās clauis ple
ne et totaliter solū est in summo pō
tifice. **¶** Mā in tali ptāte ligandi et sol
uendi dat̄ itelligi ptās iudiciaria:
nō solū in remissione pctōz: sed eti
amin solune et determinatiōe carū

in excoicatione et aliarum penarum inflic-
tione indulgentijs et quicquid relaxati-
one: in preceptis et in quicquid constitutione seu obseruatione. Quod omnia posu-
mate et complete: solum competunt et co-
petere possunt summo pontifici. quod et omnia
prius sub potestate clauium intelligi possunt
vnde cirillus in libro thesauroz de potestate
ipsius pastores loquens ait. Ipsi
solius est reprehendere: corrigere: sta-
tuere: et disponere: soluere et loco eius
ligare: quod ipsum edificauit et nulli alij:
quod suum est plenum: sed ipsi soli dedit cui omnes
iure domino capite inclinatum et premisses mun-
di tanquam ipsi domino iesu obediunt.

Caplin. x. in quo agitur de succes-
sione personarum ecclesiasticarum ex qua
plura clarius apparebunt que in pre-
missis posita sunt.

Ista distinctio est trimem-
bris supius dicta de sa-
cerdotio proueniens acci-
pi potest successio personarum ecclesiastica-
rum. Et quod in maximo sacerdotio quilibet
summus pontifex sit successor christi: et
vicarius iesu christi apud rationem utentes
nulla dubitatio. vnde consurgit: ut ei co-
grue dici possit illud quod scribit iesus
xcv. tu es deus absconditus: quod expressas
vices et in terris dei absconditi: et
dei humanati. vnde papa dicitur quasi pater
patrum: vel pastor pastorum. Dicitur
etiam singulari applicus: quod vertici aposto-
li succedit et toti ecclesie prece-
dit sedet quod applica nuncupatur. Dicitur etiam
pater sanctissimus: quod sancti sanctorum

vices gerit. Nam et si persona possit
esse non sancta semper tamen sanctissimus ap-
pellabitur ratione status quam tamen: a quo
omnis sanctitas in ecclesia deriuatur
Vnde Crisostomus super illud act.
Surgens petrus in medio ecclesie. dicit
de beato petro quod intelligi etiam potest
de quolibet eius successore caput san-
ctissimum beati apostolici chori. Camerarius
et portarius ipsius christi et eius the-
sauroz: ad quem christum qui ingredi cupi-
unt. ut ipse diffiniuit. Ego sum bo-
stium intrantibus ad premissum ingredi
non possunt: nisi petrus aperiat. **S**ed
autem sacerdotium quod supius dicebatur
sacerdotium magnus inchoauit in sa-
ctis apostolis quod ipsis primo date sunt
claves ut supra visum fuit. vnde pau-
lus apostolus de seipso et alijs loquens
ait. Nos premissas spiritus habentes glo-
riam. id est spiritum sanctum habentes et tempore prius et ce-
teris habundantius. Ipsi enim fuerunt
primi fundatores ecclesie quam doctrinis
et exemplis: et etiam effusione sanguinis
plantauerunt. propter quod proueniens sancta
ecclesia apostolica nuncupatur. id est principa-
liter a summo christo quem summus et verus
apostolus. Nam et apostolus interpretatur mis-
sus. Ipse de ipso dicit in 3o. Sicut
misit me pater et ego mitto vos. Ipsi autem
sancti apostoli per christum in mediate non so-
lum persecuti sunt sacerdotium maius
ut super dictum est: sed etiam persecuti sunt
principatum et prelationem iuxta illud
psalmus. Constitues eos principes super omnes
terram et nimis honorati sunt amici tui

deus: nimis pfortatus est pncipat⁹
eor⁹. Sup quo vbo dicit glo. qz fa/
cti pduces et pastores ecclie. Suc/
cessores ergo aploz sunt sacerdo/
tes maiores vel priarche: pmates
archiepi et epi. Nec ppositu variat
si taliu dignitatu distinctio tepore
aploz non fuerit: nec etiam noia di/
gnitatu: qz no oportebat tuc in ec/
clesia pmitiua tanta varietatem di/
gnitatu existere: quanta pnter fie/
ri oportuit spe. i. directioe et magi/
sterio ecclesia augmetata et dilata/
ta: vt sicut vna coitas excedit alia
et coitas puincie coitate ciuitatis: et
coitas regni coitate puincie: et coi/
tas totius mudi coitate regni. Sic
et vna potestas fm quadam ordine
excedit alia et includit: vt sit ordo i
ptatibus: fm qest ordo in reb⁹. Ni/
hilomin⁹ tñ lz no oportebat dare ta/
tam diuersitate et varietate in cais
quanta dam⁹ in effectib⁹: nec in pn/
cipijs qsta dam⁹ in hijs que ex pn/
cipijs descendut. vniuersalez tam
eccliam fm totu suu ambituz in ta/
li successione ordinare debem⁹: qa
vna est ecclesia vetex et moderno
rum. Unde glo. sup illo verbo ad
hebreos. xij. accessistis ad ecclesia
pmitiuoz. i. aploz qui primi credi/
derut: et quoz fidei alij adiuncti sut
et succedunt. Et ideo qcūqz adiun/
cti sunt fidei seu administratioi eo/
rum que sunt fidei. modo debito et
ordinato ponedi sut in numero suc

cessorum. oēs ergo sacerdotes ma/
iores ponedi sunt successores aplo/
rum. Et vlr omnes principes et p/
lati ecclesie: qui etiā sacerdotes no
sunt: qz lz tales non succedat eis in
tali ptate ordinis que respicit cor/
pus xpi. veruz succedunt tñ eis in
ptate iurisdictionis in spūalib⁹ que
respicit corp⁹ xpi mysticu: q pot di/
ci nobilior qz illa et supior. An et ar/
chidiacon⁹ pp iurisdictionem ē supra
archiepiscopuz et cardinalis: dyacon⁹
supra epm no cardinalē: qz aliq mō
ptatem iurisdictionis nobiliori mō hz
tanqz ppior xpi vicario et dño pri/
cipali. Nec obstare vñ si dicatur q
ptas sacerdotalis sit nobilior ex eo
q recipit corp⁹ xpi veru. qm supra
ipm no hz iudiciaria ptatez: sz solu
cuiusda ministerij in platōe vboz
quoz virtute fit bñ dicta trasubsta/
tatio vel etiam posset dici q licet
quātum ad aliud et fm quid ptas or/
dinis sit nobilior qz ptas tñ iurisdic/
tiois in spūalibus per que aliquis
fit iudex supra corpus xpi mysticu
simpliciter nobilior ē. Sic ergo vñ
dicēdū q no solu sacerdotes maio/
res: sz et diaconi cardinales q sunt
principes et plati ecclie sint succes/
sores aploz: qz lz non succedant in
tali ordine: succedut tamē in princi/
patu et platōe. Nō eni videt qgrue
dictū q diaconi cardinales q nō sūt
epi et non succedant aplis: cum ta/
le collegium cardinaliu specialis.

b iiii

time representet collegiū apłorum:
vt sumus pontifex sit, inter eos: q̄si
xp̄s iter apłos: q̄ vicarius magni
apłi xp̄i: ppter qđ et aplicus noiaf.
In numero etiā taliū succeden
tiū cōuenienter poni possunt omēs
abbates et p̄ores qui verā p̄siden
tiam hēnt cuiuscūq; status et cōdi
tionis existant. dūmodo vō prela
ti dici possint: qui etiā in tantū defi
cient a tali successione: in quātūz de
ficient a vera p̄latione: vt taliū p̄
scidentie quātū ad aliquas reli
giones: aliquādo magis dicantur
q̄dam obedientie q̄z vere p̄lationes
Quod quō et in quibus contingat
magis declarare nō p̄tinet ad pre
sentē tractatū. **S**ed vltimo di
cendum ē de. lxxij. discipulis: qui a
xp̄o designati sūt in adiutoriū apo
stolorum et in fauorē et in utilitatez
pleb. iuxta illd̄ Luc. x. post hoc at
designauit dñs: et alios. lxxij. et mi
sit eos binos ante faciem suā: qui
bus succedunt oēs sacerdotes seu
minores p̄sbyteri qui etiāz sup̄ius
magni sacerdotes dicebant in cō
paratione ad sacerdotes legis na
ture et legis moſayce. Sub quo eti
am sacerdotio cōprehēdi d̄z oīs ec
clesiastic⁹ ordo q̄ ad talē sacerdoti
um ordinat: et per p̄ns oēs sic ordi
nati ad talē ministeriū: q̄ q̄l̄z ordo
vel ē sacerdotalis vel h̄z attributi
onem ad ip̄z cuius gr̄a ē et ei subser
uit sicut ars inferior sup̄iori. Mō. n.

lxxij. discipulis succedunt solū sa
cerdotes curati: vt q̄dez vident̄ di
cere vel vlr̄ oēs p̄sb̄i et omnes cle
rici q̄ curā aiarū hēre p̄nt et hēnt dū
modo veri prelati nō sint sicut po
nunt aliq̄ et magni: dicendū ē decu
ratis et archidiaconis. illi q̄ solū hēnt ali
quas subministratiōes sub ep̄is: q̄
pprie loq̄ndo p̄lati nō sunt: q̄ ma
gis se hēnt ad ep̄os sicut baliui et p̄
positi se hēnt ad regez quā se hēant
sicut p̄lati ad p̄latos sup̄iores. et pp
xxi. q. i. d̄z oib⁹ p̄sb̄is et diaconib⁹
vt nihil absq; p̄pi ep̄i licētia agāt.
et q̄ sic vlr̄ oēs tales p̄sb̄i succedāt
lxxij. discipulis sc̄i et glo. cōiter di
cunt nullā vel paucā mentionē fa
ciētes de curatis: q̄ nec curati aliq̄
fuēnt tpe xp̄i: nec ē forte tpe apłoz
vñ glo. sunt illd̄. Qd̄cūq; ligaueris
et c. h̄ soluēdi atq; ligādi pt̄as q̄z uis
soli petro: videat̄ data a dñō. tñ ē
ceteris apłis datur: et ita nūc ep̄is:
ac ē p̄sb̄is vniuerse ecclie. Et sc̄us
cirillus exponēs illud. Post h̄ autē
designauit et c. sicut. xij. apłos for
mam p̄sb̄ioz. i. formas sc̄di ordinis
dixisse. Sicut ē et oēs sancti et expo
sitores de tali successione loquētes
semp circūloquūtur eam p̄ p̄sb̄os
minores siue p̄ p̄sb̄os sc̄di ordinis
in q̄ satis sufficienter inuit: q̄ tales
successionem non debem⁹ p̄cise ad
curatos applicare sicut aliq̄ faciunt.

De p̄mo tractatu deā sufficiat.

Dicitur dictum de p^{te} ecclesiastica in cōi: restat i h^o scdo tractatu aliqua dicere de p^{te} xpi vicarij seu summi pōtificis magis in speciali.

Erimus caplm q^d sicut vna est ecclesia: ita vnus ē xpi vicarius qⁱ vniuersaliter ecclesie preest.

Ecaplm. ij. in quo oñdit q^d talis xpi vicarius vli^s pontifex ē: nō solum rōne orbis. sed etiā rōe vrbis.

Ecaplm. iij. in quo oñditur q^d potestas spūalis cuius apicē in vli^s ecclesia t^z summ⁹ pontifex precepit p^{te}tem tpalem: nō solum dignitate: sed et tpe et causalitate.

Ecaplm. iiii. in quo in cōi oñdit q^d summi pontificis p^{tas} se extendit ad spūalia et tpalia.

Ecaplm. v. in quo spāliter pbat^{ur} q^d summus pontifex plenā p^{te}tem h^z in spūalibus.

Ecaplm. vi. in quo oñditur q^d summus pontifex etiā in tpalibus h^z plenitudinem p^{tas}.

Ecaplm. vij. in quo adducūtur aliqua motiua nitentium pbare q^d summ⁹ pontifex plenā p^{te}tem non h^z in temporalibus.

Ecaplm. viij. in quo solunt^r rōnes et motiua intentiū pbare q^d sūmus pontifex in tpalibus nō hab^z plenitudinem p^{tas}.

Ecaplm. ix. in quo spāliter ostēditur q^d qlibet rex seu pnceps tēpo

ralis cuiuscūq^z status et cōditionis existat nō solū in spūalibus: sed etiam in tpalibus subditus est: et esse debet summo pontifici.

Ecaplm. x. et vltimū in quo ponitur epistola cōstantini directa vniuersali ecclesie ex qua plura cuidē dentiora fienter q^d in alijs capitulis dicta sunt.

Erimus caplm q^d sicut est vna ecclesia: ita est vn⁹ vicarius xpi qⁱ vniuersali ecclesie preest.

Ecūdm q^d ait b^{us} Di^o nisi⁹ vltio caplo de di. no. Non est mltitudo nō participant^r vno: s^z que

sunt multa ptib⁹ sunt vnum toto: q^d sunt multa accidentib⁹ sunt vnū subiecto que sunt multa: numero sunt vnum spē: et q^d sunt multa spē sunt vnum numero genere: et q^d sūt multa processibus sunt vnū principio. Sicut ergo totum vniuersum non dicit^r vnū per aliquam vnā formam: sicut vnus homo dicit^r vnus vnitate suppositi et vnitate forme sed dicitur vnum vnitate ordinis et vnitate ipsius principis dei qui totius mundi est finis et principium: quia sicut omnia producuntur ab eo sicut a principio. ita omnia

reducuntur in ipsum sicut in finem
propter quod bene dixerunt phiso.
q̄ sicut vnus ē princeps: ita ⁊ vn⁹
dicitur principat⁹. Hoc aut̄ multo
magis veritatē h̄z in sancta eccle/
sia: q̄ ⁊ ip̄m nomen insinuat. Itā ec/
clesia conuocatio dī: vt dicit Ysi/
do. i. li. de regimine officiorum. i. di/
uersarū p̄sonarum: in vnū vocatio
¶ Que eccleā p̄io p̄r dici vna vni/
tate cōfirmitatis: s̄m dona gratie i/
q̄bus conformant ecclesie mēbra ⁊
maxie in virtutib⁹ theologicis. s. in
fide spe ⁊ caritate. Omnia enī ec/
clesie membra: idē credunt: idē spe/
rant: ⁊ idem diligunt: ⁊ circa ea/
dem opa. s. fidei ⁊ caritatis exerci/
tari debēt. Ande eadē p̄cepta eadē
sacramenta que sunt vasa gr̄e eadē
cōsilia: ⁊ idem diuin⁹ cultus omī/
bus fidelibus p̄ponuntur propter
q̄d bene scriptū est in Act. q̄ multi/
tudinis credentium erat aīa vna ⁊
cor vnum in deo. Quod nō puenit
dicere de hereticorū conuenticulis
que diuerse sunt diuersa ⁊ cōtraria
oppinātes ⁊ diuersos ritus: ⁊ sup/
stitutiones hēnt vnde ⁊ heretici dicti
sunt quasi diuisi ⁊ hoc non in meri/
to: q̄ s̄m sanctos ⁊ phos bonuz cō/
tingit vno modo: malū aut̄ multis
modis. Itā signum vno mō attingi/
tur ⁊ multipliciter deriuat̄ a signo
¶ Notest etiā dici secūdo sancta
ecclesia vna vnitatē ordinis q̄ ha/
bent mēbra eccle inuicem ⁊ respe/

ctu finis. Nam sicut in corpore nālī
diuersa sunt mēbra. Non eundem
actū habētia vnum. tamē est corp⁹
ex eis compactū: ut ponit apl⁹. j.
ad cor. xij. que q̄dem membra sibi
diuersimode subseruiunt: vt idem
apl⁹ dicit: q̄ non pōt oculus dice/
re manui opa tua: non indigeo aut̄
iterum caput pedib⁹ non estis mi/
hi necessarij: oculus enim indiget
manui etiā ad ipsum videre: q̄ ni/
si purgaretur a manu: multotiens
impediret a visu. Manus etiā in/
diget oculo ad suum finē. Sic etia⁹
suo mō arbitrari debemus in cor/
pore xp̄i mīstico q̄ est corp⁹ eccle/
sie ⁊ est vnū per gratiam: quia oēs
nos sicut dicit apl⁹ in eodem lib. ⁊
ca. In vno spū vnum corpus. cuius
corporis caput est xp̄s. Et mēbra
in hoc corpore sunt diuersi fideles
hēntes diuersa officia: q̄ s̄m q̄d di/
cit idem apl⁹ ephē. iij. Quosdam
dedit ap̄los: quosdā p̄phas: ⁊ ali/
os euangelistas: alios pastores ⁊
doctores: ad consumationē scōr. i.
perfectionem in opus ministerij
edificatōem corporis xp̄i. Que mē/
bra inuicem s̄m q̄ diuersas grati/
as a deo datas se iuuare ⁊ p̄tege/
re debent. Sicut videm⁹ membra
facere in corpe naturali. Quia ocu/
lus qui pollet acumie: visus viget
sibi ⁊ manu. Idēs autē q̄ videt po/
tentia gressiua ⁊ deficit in viuendo
seipm̄ portat ⁊ alia membra: sicut

et manus purgat pedē et oculū. Sic etiam suo modo est in unitate sancte ecclesie. Quia caput est princeps siue prelatus. Unde plati et principes dicti sunt capita populorum. Oculi possunt dici sapientes siue doctores qui debent alios illuminare. Manu sunt milites siue defensores ecclesie. Pedes possunt populares siue simplices et rudes: qui etiam debent sua diuersa officia exercere ad utilitatem corporis mystici ecclesie.

Est tamen quedam brevis similitudo et dissimilitudo attendenda inter membra corporis christi mystici: et membra corporis naturalis. Nam similitudo est in hoc: quod sicut membro corporis naturalis salus et vita esse non possunt: nisi vere et non equo tempore maneat in corporis unitate: quia membrum aridum: et si coniungatur corpori naturali secundum continuitatem: non tamen coniungitur ei secundum influxum vite et virtutis: sicut etiam unitati corporis mystici ecclesie quam plures coniuncti sunt continuitate conversationis exterioris: qui tamen a christo capite: et sua ecclesia influxum vite et salutis non recipiunt: quia non manent in radice caritatis et gratie: propter quod prout aliqui dicti sunt membra ecclesie: numero et merito sicut fideles viuentes spiritualiter in gratia que est vita anime sicut suo modo: anima est vita corporis. Alii autem sunt membra ecclesie numero tamen: sed non merito: sicut

iacentes in peccato mortali: habente fidem informem: que fides ad salutem parum proficit nisi per caritatem formetur. Sed alij nec merito: nec etiam numero debent dici membra ecclesie: sicut pagani et infideles: qui omnino nullam fidem habent.

Dissimilitudo autem potest attendi in hoc quod omnia membra corporis naturalis sunt simul secundum tempus membra autem corporis ecclesie non sunt simul secundum tempus sed successive continue generantur: quia generatio preterijt: et generatio aduenit quousque impleatur numerus filiorum dei predestinatus in ydeis eternis. Sed ad principale propositum redeundo dicatur quod sancta ecclesia est una: sicut unum corpus ex multis membris: et sic unum totum ex multis partibus: que etiam omnia membra dicuntur unum non solum per istum ordinem quem habet inter se: sed etiam per ordinem quem habet per gratias ad unum finem quem intendunt et ad quem ordinantur qui est beatitudo eterna.

Notest etiam tertio dici sancta ecclesia una unitate efficientis et regulantis: scilicet ipsius christi qui eam plantauit et ordinauit non solum secundum diuinam naturam. sed etiam secundum humanam: secundum quam factus est via omnibus fidelibus tendendi in deum qui eam etiam continue regit et dirigit

per successores suos. Nam qz suas
 corporalem p̄sentiam subtrahitur
 erat a suis fidelib⁹ expediens erat
 vt alicui vni p̄mitteret ecclesie vni
 uersale regimen: qz ecclesiam rege
 ret loco ⁊ vice sui. Idic autem fuit
 petrus: ⁊ in petro cōmissum ē regi/
 men omnib⁹ successoribus: quia ta
 lis p̄tās similis ⁊ equalis in succes
 soribus continuata est: ⁊ continua
 bitur per dei gr̄am vsqz in diem iu
 dicij. Qui ego pro te rogavi patrē
 dicit dñs: ut non deficiat fides tua
 qui perfecte in omnib⁹ exauditura
 est pro sui reuerētia: vt s̄m hoc cō/
 grue vbum christi ad vniuersalez
 ecclesiam. Ego vobiscū sum omni
 bus dieb⁹ vsqz ad p̄sumationē secu
 li: exponi possit pro successorib⁹ su
 is: qz qui per alium facit per seipm
 facere videtur. Quilibet enim suc
 cessor: licz non sit idem s̄m p̄sonam
 pōt tñ dici idem s̄m potentiaz. Et
 benedixit vsqz ad cōsumationē se/
 culi: qz deinceps tales successores
 necessarij non erūt. Vnde ergo di
 ctum ē qz sicut vna ecclesia: ita vn⁹
 est ei⁹ pastor: ita qz sicut in vno spe
 ciali populo alicuius particularis
 ecclesie requiritur vn⁹ episcopus
 qui sit illius populi caput: ita in to
 to populo xp̄iano requiritur vnus
 qz sit totius vniuersalis ecclesie ca
 put. Et hoc est ille qui s̄m Ber. pa
 ret super terram nō habet: sed oēs
 sibi subsunt iure diuino s̄m qz in se

quentibus capitulis magis appa
 rebit. vna ergo ē ecclesia ⁊ vn⁹ epi
 scopus. vna est sponsa: ⁊ vnus est
 sponsus: significata cōuenienter p
 tunicam in consutilem que diuisa
 non fuit. Ex qua vnitae ⁊ etiam
 ordine debito seruato resultat ipsi
 us ecclesie miraculis fortitudo: qa
 omnis virtus magis vnita ⁊ ordi
 nata fortior est seipā dispersa: pro
 pter qz in canē dicitur. Fortis ⁊ ter
 ribilis: vt castrorū acies ordinata:
 ita qz cōtra eam nunq̄ poterūt por
 te inferi p̄ualere. vt scribit Ma/
 the. xvj. vt per portas inferi intelli
 gantur hereticorū doctrine: s̄m qd
 exponit glo. qz hoīes a via verita
 tis nituntur se ducere: vt tandē ad
 inferos diducantur.

Caplm. ij. in quo ostenditur qz
 talis xp̄i vicarius vniuersalis pō
 tifex est non solum ratione orbis:
 sed etiā ratione vr̄bis.

Et multis ante dictis sa
 tis patere pōt qz xp̄i vi
 carius ⁊ petri successor
 totius orbis ē vniuer
 salis pontifex. Nam petro vniuer
 saliter dictū est a xp̄o sequere me.
 Qd̄ itelligēdū est nō solū de genē
 martirij: s̄z et de successiōe magiste
 rij. nā andreas ⁊ p̄les alij secuti sūt
 ip̄z i crucifixiōe: s̄z solū i petz sibi s̄
 stituit i officio maḡij. vñ glo. expo
 nēs h̄ vbum dicit. Qd̄ in hoc qz dixit
 dñs petro. sequere me: cūctorū fide

liū ipm magr̃m instituit. Sibi etiā
spūaliter ē dcm̃: pasce oues meas
et pasce agnos meos: nō has oues
vel illas: nec hos agnos: vel illos
sz simplr̃ oues et agnos. Exponēs
crisostom⁹ ait. Pasce oues meas
i. loco meo p̃posit⁹ et cap⁹ esto fr̃m
et feruētez amorē q̃ dicebas te h̃re
in me q̃ aīaz tuā p me ponerēs: nūc
vice mei: pone p ouib⁹. qd̃ ego oliz
q̃ tibi p̃miserā: nūc corā oībus fr̃i/
bus a firmo: vt et ipsi te in loco mei
assumentes: vbiqz fr̃arū te et in tuo
trono sedētes p̃dicēt et p̃firmāt: q̃te
nus natiōes p orbē sic me a p̃e: sic
et te vice mei recipient ordine obe
diētie: et euāgelij auctoritate. Quā
tūcunqz g̃ vicarius xp̃i diuersas ec
clesias mediātib⁹ alijs pastorib⁹
regat et gubernet: nihilomin⁹ tñ in
mediatū regimē sup q̃libet exerce
re pōt: qz sic alios assumit in pte so
licitudis q̃ nihil depit de plenitu
dine p̃tatis. Qd̃ satis p̃figuratū di
ci pōt in nauigatiōe discipulor⁹ cupi
entiū ad xp̃m puenire q̃ appebat in
litore: qz sciens petr⁹ qz dñs est in
mare se misit alijs discipulis certis
et determinatis nauigijs puenienti
bus q̃ signū fuisse ṽ virilis ponti
fici petri q nō nauē vnā: vt ceteri q
qz suā: sed seculū ipm suscepit gu
bernādū. Qd̃are enī seculū est. per
naues aut p̃riculares eccl̃ie contra
tes itelligi p̃nt. Ipse ergo solus sū
mus pontifex dī qz ṽr ipse solus

se pontē fecit inf̃ dēū et vniuersum
pplm xp̃ianū: p̃pter qd̃ signāter no
tat Crisostom⁹ q dñs dans clauē
petro dixit. Quodcunqz ligaueris
sup terrā erit ligatum et in celis: vt
dī Math. xvi. Dans aut p̃tatem
alijs aplis: nō dixit in celis: sed i ce
lo vno: vt apparet Math. xviii. et
hoc protāto: qz alij apli nō sunt tan
te p̃fectionis sicut petr⁹. Et qz pre
cessor et successor sunt pares in offi
cio et p̃tate: lz possint esse dispares
i vita et merito: si p̃tās xp̃i erat vni
uersalis et excellebat p̃tate aliorū
aploz: qz p̃nceps aploz p̃stitutus
est: sic et p̃tās successor⁹ excedit vi
rilitate et dignitate p̃tatem oīum p̃
lator⁹ aplis succedentiū. vñ et ipse
solus p quādam anthonomasiam
aplicus dī qz ab aplis inchoata: et
p̃iplos gubernata et ordinata: et ṽ
qz ad mūdi f̃minos ṽbo p̃dictas ex
tensa: qz in oēm terrā exiuit sonus
eor⁹ et in fines orbis terre verba eo
rum. ¶ Sed ad videndū p̃sequen
ter q̃ summus pontifex nō solū p̃
orbem: sz etiā p̃pter vrbez ṽlis vi
carius dici debeat: distinguendo ē
de ṽlī eccl̃esia. ¶ Quia vno mō
ṽlis eccl̃esia dici pōt q̃ p̃stat ex oī
bus particularib⁹ eccl̃ijs fm quē
modū loq̃tur Aug. xij. de ciui. dei
ca. xi. oñ dēs q̃ sicut vniuersa mors
p̃stat ex oīb⁹ mortibus ṽz ex morte
corpis cū corp⁹ p̃uat aīa: et ex mor
te aīe cū a corpore sepata punitur:

et ex morte totius hominis quod dicitur secunda
mors ex qua nulla est posterior. Et
hanc triplicem mortem deus promina-
tus est homini sub uno nomine mortis cum
dixit morte moriemini etc. ¶ Sic
et vniuersalis ecclesia dicitur quod constat
ex omnibus ecclesiis particularibus acce-
ptis secundum quem modum loquitur apostolus cum
dicit. instantia mea quotidiana so-
licitudo omnium ecclesiarum: et secundum hanc
acceptationem ecclesia romana: non est
vniuersalis ecclesia: sed principalis ec-
clesie prima videlicet et principalis: quia
in mea plenitudo potestatis existit. Ad
ceteras autem particulares ecclesias
aliqua pars plenitudinis deriuatur.
¶ Sed alio modo dicitur vniuersalis eccle-
sia illa que sub se continet vniuersas
ecclesias: et hoc modo romana ec-
clesia est ecclesia vniuersalis: quia sub se con-
tinet alias ecclesias quas habet dirigere
et ordinare. unde et ipsa sola pri-
uilegia singularis dignitatis cete-
ris ecclesiis est prelatata. Ita quod sicut
deus dicitur vniuersalis dominus: quia vniuersa sub
eo continentur: ita romana ecclesia di-
citur vniuersalis ecclesia: quia continet sub se
ecclesias vniuersas. Et sicut eius
episcopus pater eius est et pastor omnium pa-
storum. Ita romana ecclesia mater
est et caput omnium ecclesiarum. Nec est
illa romana ecclesia: que secundum ciril-
lum in libro taurox nunquam de aliquo
errore verecundata fuit: sicut alie
quod plures ecclesie sunt stabilita manens
ipponit silentium et obturat ora omnium

hereticorum. Unde ergo dictum est quod
non solum ratione orbis summus ponti-
fex dici debet vniuersalis vicarius.
Quod bene ostendit gelladius per tra-
ctatus de pontificatu et morte beatorum
apostolorum petri et pauli. Sancta inquit
mater romana ecclesia nullis synoti-
chis constituta: ceteris ecclesiis pla-
ta est: sed euangelica voce domini et sal-
uatoris nostri preceptum obtinuit dicentis
Tu es petrus et super hanc petram edifi-
cabo ecclesiam meam: cui data est so-
cietas beatiissimi pauli apostoli. qui non
diuerso: ut heretici garriunt: sed in
vno tempore eodemque die in urbe roma-
na cum petro sub cesare nerone ago-
nicas coronatus est et pariter predictam
ecclesiam romanam christo domino consecra-
uerunt: ac ceteris urbibus in vniuer-
so mundo sua corporali presentia: ac ve-
nerando triumpho pretrulerunt. Pro-
tanto et romana sedes prior est omni se-
de dignitate. Item antiochena sedes
prior sit tempore. Immo non solum iure
diuino: sed etiam humano quod est christi
suum et quodam modo declarati-
uum diuini iuris romana ecclesia
caput est omnium ecclesiarum. Talem
enim legem Constantinus imperator qui
tunc tenebat monarchiam imperij in
sui conversione edidit et promulgauit
quod sicut imperator romanus caput erat
totius imperij sicut romanus ponti-
fex caput ab vniuersis episcopis ha-
beretur.

¶ Capitulum. iij. in quo agitur quod pote-

stas spiritualis: cuius apicez in vli
ecclesia t3 summ⁹ pontifex pcedit
ptatem tpalem non solū dignitate
sed etiā tempore 7 causalitate.

Quod ptas spūalis fu
erit por tpe ptate tpa/
li appere possit. ¶ Dñō
in lege nature ante di
luuiū in quo tēpore de rege aliquo
nulla fit mentio: nec q̄tum ad nomē
nec quātuz ad rem. Vnde tamē fit
mentio de re: q̄ est sacerdotiū: qz le
gitur de abel qui fuit ī pncipio hu
mani generis qd obtulit dño de p
mo genitis gregis sui. ¶ Post dilu
uium vero de re: que est sacerdoti
um statiz fit mentio: ante q̄ fiat mē
tio de rege: nec de regno. vñ statiz
cū egressus est noe d archa cū vxo
re 7 filiis eius legimur q̄ edifica
uit noe altare dño: 7 tollens de cū
ctis peccorib⁹ 7 volucris mun/
di obtulit olocasta sup altare: 7
odoratus est dñs odorem suauita
tis. ¶ Sed regnū videtur incepisse
in nembroth qui post mltas ge
neratiōes post diluuium descēdit
de stirpe noe. I3 ipse vere 7 proprie
rex dici non posset: qz eius regnuz
legitimum non fuit: sed magis per
quādam vsurpationē 7 inuasionē.
Vnde legitur gene. x. q̄ ipse ince
pit esse potens in terra: 7 q̄ pnci
pium regni ei⁹ fuit in babilone per
inuasionē. vnde dicebat robustus
venator hoīuz coram dño. i. exter/
minator 7 oppressor amore domi/
nandi. Quod regna fm Augu. in
lib. de ci. dei propria regna dici nō
debent: sed magis quedam magna
latrocinia. Sed quātum ad diuinā
institutionem attinet: non solum sa
cerdotium precessit regnuz: siue sa
cerdotes reges. Sed etiā potestas
regia spiritualis precessit potesta
tem regiā temporalē: vt distingua
mus inter potestatem sacerdotia
lem: 7 potestatem regiā spūalem: si
cut distinximus suo modo iter po
testatem ordinis 7 ptatem iurisdic
tionis: quia habētes ptatem iudi
candi seu iurisdictionis in spiritua
libus non minus pprie dicunt ha
bere potestatem regiam: nec min⁹
proprie dicunt reges q̄ habentes
ptatem in temporalib⁹. Immo tā
to verius dicunt reges quāto re
gimen in spiritualib⁹ excellentius
7 dignius est quā regimen in tem
poralibus. ¶ Aaron ergo qui nō
solum sacerdos erat: sed etiā ptā
tem talem regiā spūalē aliquo mo
do habebat: qz ei⁹ erat iudicare de
qbusdam spūalib⁹: vel de qbusdā
que erant figura spūalium sicut di
scernere inter leprā 7 leprā: 7 iudi
care inter mundū 7 imundū: 7 alia
huiusmōi multis ānis pcessit saul ē
qui fuit prim⁹ rex israelitarū. Vñ
Ysidorus in lib. de personis eccle
siasticis initiuz sacerdotij. Aaron
fuit quāquā Melchisedech prior

obtulerit sacrificiū. Etia post hūc
Abraam Ysaac et Jacob. Sed isti
spontanea volūate nō sacerdota/
li auctoritate fecerūt ista. Ceteruz
Aaron prim⁹ in lege sacerdotale
nomē accepit primusq; pontificali
stola indutus victimas obtulit iu
bente dño: ac loquēte ad Moyses
tolle aaron et filio eius. ¶ In lege
vō euāgelica simul fuit sacerdotiū
cū ptāte regia spūali: et tpalī q̄tū
ad rē. l. nō q̄tū ad ipsi⁹ vsū: q; vsū
ptātis tpalis: nec xp̄us: nec ē apl⁹
ex certis cāis exercere voluerūt q̄
infra dicent. ¶ Sed q; ptās spūa
lis sit pōr dignitate ptāte tpalī mul
tipliciter pbari pōt. ¶ Et primo
rōne obiecti: q; sicut spūs nobilior
ex corpore: et spūalia nobiliora cor
poralibus: ita ptās spūalib⁹ digni
or est ptāte tpalī. ¶ Hoc etiam p
bari pōt rōne finis: q; finis ad quē
ordinat ptās temporalis sunt vtu
tes et beatitudo q̄ acqri pnt ex pu
ris naturalib⁹: q; finis et principal
intentio cuius legislatoris d; esse
ciues bonos facere et eos ad virtu
tem inducere. Sed finis ad quē or
dinat ptās spūalis: sunt uirtutes et
bitudo super nālis ad quā venire
nō possumus ex puris naturalib⁹.
Quanto ergo finis nobilior fine tā
to ptās spūalis nobilior ptāte tpa
li. ppter q; bene dictum est. xcvi.
di. c. duo quippe sunt. Istāz p̄cio
suis est aurū plūbo: q; regia ptāte

ordo sacerdotalis ē altior. Et hūc
duplicem modū pōritaris siml po
nit Hugo de sacris lib. ij. parte. ij.
vbi dicit. Qd aut spūalis ptās q̄/
tum ad diuinas institutiōes ptinet
sic prior tpe et maior terrena digni
tate in illo antiquo veteris testm̄
p̄positio aperte declarat. vbi pmū
a deo sacerdotiū institutū est. ¶ Do
stea nō sacerdotiū iubente deo re
galis ptās est ordinata. ¶ Sed q;
tertio ptās spūalis sit pōr ptāte tē/
porali causalitate pbari pōt: q; ab
illa dependet sicut a cā efficiente:
et sic a cā finali: et aliquo modo sicut
cā formali. ¶ Primū apparet q;
si ptās tpalis d; esse iusta et legiti
ma: vel est cōiuncta spūali in eadē
p̄sona: vel est instituta cōpletive:
et approbatiue p ptātem spūalem.
vñ ptās que tpalis est apud infide
les legitima nō dī q; per spūalem
ptātem nō est ratificata et approba
ta. Sicut etiā et ipsorū m̄rimonium
l; sit aliquāl verū: nō tñ dicī per
fectū et ratū: q; indiget ratificatiōe
et approbatiōe per spūalem ptātem.
Et hoc est qd dicit Hugo d̄ sancto
victore: spūalis ptās terrenā ptā/
tem instituere h; vt sit: et iudicare
si bona nō sit. ¶ Dependet etiam
ptās tpalis a ptāte spiritali sicut
a cā finali: q; cū finis tpalis ptātis
sit nālis felicitas: ordiari debet ad
finem ptātis spūalis q̄ est felicitas
sup nālis. Et iō potestas tpalis est

pp̄ter sp̄ualem sicut pp̄ter suū finē
Sicut enī videm⁹ in artibus q̄ mi
litaris ē finis frenefacti ē protāto
q̄ finis firnefactiue ordinat⁹ ad fi
nem militaris. Si ergo ⁊ in p̄posi
to pt̄as sp̄ualis finis est pt̄atis t̄pa
lis: q̄ sicut finis ad finē sic pt̄as a
pt̄ate ordinat⁹. ¶ Dependet etiā
tertio pt̄as t̄palis a pt̄ate sp̄uali ali
quo modo sicut a cā formali q̄ per
ipsaz effici⁹ ⁊ formatur: vt sicut lux
d̄r forma coloris: q̄ color non pōt
mouere visum nec suū actū exerce
re sine luce exteriori: ⁊ caritas etiā
dicitur forma aliarū virtutū: nō q̄
sic forma inherētis: sed q̄ alie vtu
tes sine ea debitū ⁊ meritoriū actū
exercere non p̄nt. Sicut ē nec t̄pa
lis pt̄as debite legitime suū actum
exercere pōt: nisi p̄us sit formata ⁊
ratificata p̄ sp̄ualem pt̄atez. Et hīc
est q̄ in signum approbatiōis ⁊ ra
tificatiōis reges a pontificib⁹ i vn
gunt⁹. Vnde ergo dictū est q̄ sp̄ua
lis pt̄as non solum t̄pe ⁊ dignitate
sed etiā causalitate precedit t̄po
ralem potestatem.

¶ Capl. m. iij. in quo in cōi. oñdī
q̄ pt̄as summi pontificis se exten
dit ad sp̄ualia ⁊ t̄palia.

In quodaz vli videat⁹
tur quō pt̄as sūmi pon
tificis se extēdat ad spi
ritualia ⁊ t̄palia p̄mit
tenda est p̄mo distinctio istarū du
arum pt̄atum. Quā distinctionez

alig sumūt ex dupla p̄positione. s.
clericorū ⁊ laycorum. Nam multitu
do vt dicunt: sine vniuersitas xp̄ia
norum h̄z duo latera. latus dextrū
q̄ est clericorū: ⁊ latus sinistrū q̄ ē
laycorū. ¶ Prīmū lat⁹ h̄z respicē pt̄as
sp̄ualis. q̄ dirigē h̄z i q̄ h̄is pt̄inent
ad sp̄ualem vitā. Sed sinistrū lat⁹
q̄ est laycorū respicere h̄z pt̄as t̄
poralis q̄ habet in terrenis ⁊ t̄po
ralibus dirigere ⁊ illa ministrare
pt̄as ergo sp̄ualis p̄est clericis ⁊ t̄
poralis laycis. ¶ Sed hoc nō vi
detur vsq̄z quaq̄z sufficienter dictū
q̄ licet clerici quodā sp̄uali modo
sint sub sp̄uali pt̄ate eo q̄ ad ipsam
pt̄inet ordinare ⁊ determinare ea q̄
spirituali vite cōueniunt: layci ta
men etiā spirituali potestati debēt
esse subiecti ⁊ maxime in cāis sp̄ua
libus q̄ sunt potiores t̄poralibus
Nam eo ipso q̄ potestas t̄poralis
preexistit in sp̄uali: sicut virtus in
ferior in superiori: vt infra mag⁹ vi
debitur. Quicūq̄ sunt sub potesta
te temporali. sunt etiā ⁊ sub sp̄uali
licet nō ecōuerso. Nam sub sp̄uali
sunt tam clerici q̄ layci: licet clerici
spiritualius: q̄ sp̄ualit̄ electi sunt in
sortem dñi. Sub t̄pali tñ solum sūt
layci: nec h̄i sub sūt pt̄ati t̄pali quē
admōz ad oīa: q̄ i sp̄ualib⁹ s̄ subie
cti ⁊ pōnti spirituali: nec etiā omīa
tempora sunt sub pt̄ate temporali:
q̄ non ecclesiastica beneficia: nec
etiā illa oīa que ecclesijs quocūq̄z

modo debito acquisita sūt. **E**t ideo cōuenientius accipit harū duarū potestātū distinctio ex dupla vita. s. spiritali et tēporali. Nam ad potestātē spūalem pertinent ea q̄ spiritali vite. attribuunt. Ad tēporalem autē illa que ad terrenā vitam pertinent. Dicunt autem vita spiritalis qua aīa viuit ex deo p gratia. Sed tēporalis qua anima viuit ex corpore: q̄ sic anima est vita corporis: ita deus ē vita anime. Non tamē talis distinctio sic precise est accipienda q̄n potestas spiritalis respiciat tēporalia. et etiā potestas tēporalis aliquo mō spūalia q̄ sic potestas spūalis respicit oīa temporalia s̄m directiōis et imperium: vt cōsequēter magis videtur sic tēporalis potestas que est intra ecclesiam ministrat tēporalia et ordinat illa seu ordinare debet ad finem spiritalis vite. Abusor enī tēporaliū dici d̄z qui illā nō ordinat ad vitā spiritualem. Nam sicut cognitio. sensibiliū deseruit cognitioni intelligibiliū et ordinatur ad eam ita vsus tēporaliū deseruire debet vite spūali et ordinari ad illa. Et etiā pro tanto vt magis dicunt regibus adhibetur vinctio que spiritalitatem designat: et iniungunt i brachijs ad significandū q̄ eorū ministerium ad finē spiritalis vite p̄ncipaliter ordinari debet. Non tamē per hoc talis potestas dicere

spiritalis: q̄ denominatio debet fieri a fine proximo quē intendunt Sicut etiā effectus nō denominatur a causa remota: sed a p̄xima nisi acciperemus spūale: put precise diuiditur contra tēporale: q̄ sic finis talis potestatis spūalis dici possit cū ipsius officium non solū sit gubernare quantum ad corpora et q̄ntum ad res exteriores que vite corporali deseruiunt. Sed specialius sit inducere populum subiectū ad virtutes et ad opera virtuosa q̄ deseruire possunt beatitudini illi que in p̄senti vita naturaliter acquiri potest. Que opera pro tanto spiritali dici possunt: q̄ ad animā pertinent que spiritalis est. Sed accipiendo spirituale illud q̄ pertinet ad animam nō s̄m sua naturalia: s̄ per gratiam et alia dona que respiciunt beatitudinē super nālem: sic secularis potestas non dicitur spiritalis: sed contra ipsam diuiditur. Ipsa enim sc̄m huiusmodi intendit et intendere d̄z beatitudinē ad quam perueniri potest per p̄ncipia naturaliter indita: sed potestas spiritalis intendit beatitudinem super naturalem: que parata est homini ex diuina prouidentia. Quia tamē iste due beatitudines: ita se habent q̄ vna ordinatur ad aliam sicut finis secundarius ad finem principalem: necessario oportet q̄ potestas illa que intendit fi-

nem secundarij obediat et obsequatur illi que intendit finem principalem: quia sicut finis sub fine: ita potestas sub potestate: et per consequens omnia que subduntur sub potestate temporalis erunt sub imperio potestatis spiritualis: put talia temporalia ad spiritualia ordinantur et ordinari debent. Ille ergo qui habet plenum dominium in corpore mistico ecclesie cuiusmodi est summus pontifex: et licet in mediate respiciat spiritualia, tamen quia omnia temporalia ad spiritualia ordinantur: habebit etiam dominium in temporalibus: quia ea que sunt ad finem debent sumere mensuram et necessitatem ex ipso fine ex hoc est quod dicit beatus Bernardus ad coram imperatorem. Legi quippe: omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: et qui potestati resistit: dei ordinationi resistit. Quam sententiam cupio vos et omnibus modis moueo vos custodire: et in exhibenda reuerentia summe et apostolice sedi: et beati petri successor: sicut ipsa vobis vultis ab uniuerso seruari imperio. Et glo. super illud psalmis. Et nunc reges intelligite erudimini qui iudicatis terram. dicit quod christus hic loquitur ad reges terre dicens. Et nunc me constitutorege sicut predixi. Ego autem constitutus sum ab eo rex. Nos reges qui iudicatis terram ne con-

tristemi: sed intelligite et erudimini. expedit. n. vobis ut sub illo scitis a quo est intellectus et eruditio. Et expedit ut temere non deuiamini sic illi qui noli putant se esse subiectos et domino oium seruiatis. i. christo. Et si christo quod re et eius vicario quem sui loco prefecit ecclesie. Et si reges ei obedire debent quare hij omnes qui qualitercunque subsunt regibus. Et ut sit ad vnum dicere omnes reges et pontifices cuiuscunque status pre eminentie existat eius imperio subduntur: quia omnis potestas et in pontificibus: et in principibus secularibus deriuatur a potestate christi vicarij. In pontificibus quidem secundum eandem rationem et secundum eundem agendi modum. licet non secundum pulchritudinem: quia non assumuntur ad plenitudinem potestatis: sed ad partem sollicitudinis. Sed in principibus secularibus talis potestas deriuatur magis deficienter: quia in eis solum est potestas super temporalibus: et est in eis secundum aliam rationem et alium agendi modum quam in pontifice: ut in sequentis capitulis magis videbitur. Ad presens autem solum sit vniuersaliter dictum: quod potestas summi pontificis se extendit ad spiritualia et temporalia. Que absolute intelligitur sic fuisse concessa cum dictum fuit Petro. Pascue oues

meas. Et hec ptas lz vna possit sa-
tis cōuenienter dici in xpi vicario
qz cōiter que distinguunt in inferio-
ribus vnica inueniunt in superiorib?
dñi tñ duplex potestas per respem
ad actus diuersos. Nam put exer-
cet act? spūales et administrat spi-
ritualia dñi ptas spūalis. put autez
impat cōsulit et dirigit in tpalibus
dñi tēporalis. Que duplex ptas p-
figurata dici potest per duo lumina
ria magna. s. solē et lunam q̄ posuit
deus in firmamēto celi. i. in vniuer-
sali ecclesia: vt per luminare mai?
q̄ p̄est dieb?. i. in spūalib? intelli-
gatur ptas spūalis. Sed per lumi-
nare min? q̄ p̄est noctib?. i. in tpali-
bus intelligaz ptatem tēporalē: qz
luna recipit claritatē et sole et ab ip-
so illuminat et pficitur: ita ptas tē-
poralis format et pficitur p spūales
qz nulla ptas secularis vera et pfe-
cta est: nisi ratificetur et probe-
t per spūales. vnde Hugo de sacris xpi
ane parte. ij. cap. iij. Spūalis ptas
terrenam ptatem instituere habz et
formare: et etiā iudicare si bona nō
fuerit. Qd bñ pfiguratū dici p̄t in
populo isrlitico qui figura erat po-
puli xpiani in quo electionez sūmi
principis et regis nō cōmisit deus
pplo sed sibi reseruauit. vnde in d-
ntro. scribit. Eum constitues regē
quē dñs deus tuus elegerit. Hec
aut dei ordinatio in illo pmo decla-
ratur per pphas aut sacerdotes

a quib? in vngebant aliqui regēs
Quare et in nouo testō hic propor-
tionaliter fieri hz p sacerdotes spi-
ritualē ptatem hēntes. ¶ Est etiā
et hec duplex potestas significata
per duos gladios: de quib? scribi-
tur Luc. xxij. vt per gladiū extra-
ctum intelligat spūalis quē sūmus
pontifex dñs habere ad vsum: sed p
gladium q̄ in vagina remāsit intel-
ligat ptas in tēporalib? quaz hz ad
nutum. Nec per hoc min? perfecte
hz talem gladiū materialē quē hēt
ptas secularis: quia nobilius ē ha-
bere aliqd ad nutum q̄ ad vsum: si-
cut nobilius est hēre aliqd virtua-
liter q̄ habere illd formaliter. So-
lum enim ad in vnitioē quē fecit
ptas spūalis monstrando volūta-
tem suam: qz in vnitio actū volun-
tatis dicit et suadendo armorū assū-
ptionem contra maleficos princi-
pi seculari cui materialis gladius
cōmissus est exponēdo etiam diui-
nā legem in qua precipitur malefi-
cos non patieris viuere debet pri-
ceps secularis arma sumere et gla-
dio materiali vti. Et hoc est quod
dicit Ber. iij. lib. de cōsideratione
loquēs ad Eugenium papam. qui
tu denuo vsurpare gladium tem-
ptas quem semel visus es repone-
re in vaginam. tuus ergo est et ipse
euaginandus. Alioqn si nullo mo-
do ad te pertineret: et id dicentib?
aplis ecce gladij duo h nō rñdisset.

dñs satis ē: sed nimis vterq; ergo
ē ecclesie ⁊ spūalis. s. gladius ⁊ ma-
terialis. sed his quidem p ecclesia
ille vero ⁊ ab ecclesia exercendus
Ille sacerdotis his militis manu:
sed sane ad nutum sacerdotis ⁊ ad
iussu impatoris.

Caplm. v. in quo spāliter pba-
tur q; summus pontifex plenaz ptā-
tem h3 in spūalibus.

Nunc licet alij q; cunq; pre-
lati ecclesie possint di-
ci capita suozū aposto-
lozū summū tamē pon-
tifex caput vniuersale est quodam
spirituali modo ⁊ ipoz ⁊ totius ec-
clesie: ⁊ ideo dictus ē pater patruz
⁊ pastor pastoz. Et sicut videmus
in corpore naturali qd caput dupli-
cem influxum h3 respectu mēbrozū
vnus quidē influxus ē interior put
a capite oriatur uis motiua ⁊ sen-
sitiua ad alia mēbra alius autē ē ex-
terior fm quādam interiorē guber-
nationē. put homo p visum ⁊ alios
sensus qui sunt in capite dirigitur
in exterioribus operationib;. Sic
dicere possumus de capite mistico
vniuersalis ecclesie: q; ipm quodā
singulari modo spūaliter oīa mem-
bra ecclesie interiorius dirigere hab3
expiando a culpa ⁊ sanctificando
per gratiam: ⁊ etiā quodāmodo ex-
teriorius in relaxatione penaruz: ⁊ in
obligatiōe sentētie. Nam expiare a
culpa quod fieri h3 p clauēs eccle-

sie spūaliter cōpetit successorī bea-
ti petri cui ptās clauium singulari-
ter data est: vt per euz ad alios de-
riuetur ⁊ in ipō date sunt vniuer-
sali ecclesie ⁊ nulli possit in esse sa-
lus: nisi talibus clauib; se subijciat
q; fm sui plenitudinem solum sunt
apud successorē petri summū pon-
tificem. Vnde glo. super illo ver-
bo. Quodcūq; ligaueris super ter-
ram ⁊ c. dicit. Ideo petrus spūali-
ter clauēs regni celozū ⁊ pncipatū
iudiciarie ptātis accepit: vt omnes
intelligant credentes per orbez qd
quicunq; ab vnitate fidei: vel soci-
etatis illius quolibet mō semper
ipos segregant: tales nec auinculis
peccatozū absolui: nec ianuam pos-
sunt regni celestis ingredi. Si ergo
sibi competit pncipaliter ab omni
culpa purgare: quia sicut eius po-
testas se extēdit ad omnia loca ad
omnem gregē: sic se extendit ad ex-
piationem cuiuslib; criminis: quia
solius eius est vti clauē quam ha-
bet inquālibet ⁊ super quolib; cri-
mine. Vnde soli petro querenti a
christo. Si peccauerit in me frater
meus dimittaz ei vsq; septies. Re-
sponsum fuit: non dico tibi vsq; se-
pties: sed vsq; septuagies septies.
Quod verbum aliqui ⁊ magistri
exponentes dicunt. Septenarius
numerus est numer⁹ vniuersitatis
⁊ in seipsum multipliciter significa-
re pōt vniuersozum vniuersa pec-

cata: quia solus petrus et per con-
sequens solus eius successor potest:
non solum omnia: sed omnium crimi-
na relaxare. Sanctificare etiam per
gratiam: ministerialiter ad ipsum
pertinet: quia status eius fundamē-
tum est et principium totius sanctifi-
cationis. et ab eo idem status omnis
sanctificatio in ecclesia derivatur.
Ubi enim est dare magis et minus est
dare ibi. vnum maxime tale quod est
causa alijs: ut sint talia. licet enim
alii rectores ecclesie qui succedunt
alijs apostolis christi vicarij: di-
cantur iuxta illud quod in prefati-
one dicitur quos operis tui vica-
rios eidem scilicet gregi contulisti
preesse pastores vnum tamen est prin-
cipalis vicarius qui principaliter
christi vices gerit in terris a quo om-
nis sanctificatio radicaliter et mi-
nisterialiter vniuersali ecclesia pro-
uenit. Quod prefiguratur dici po-
test in veteri lege in eo quod David
xxiiij. summes sacerdotes instituit
quibus tamen vnum prefecit. per quod
bene dicit Bernardus quod sunt qui-
dem et alij celi ianitores et gregum
pastores. Habent enim alij assigna-
tos greges et singuli singulos. Sed
huic vni sunt vniuersi crediti: nec
tantum modo ouium sed et pastorum.
¶ Habet etiam istud caput misti-
cum super vniuerso grege speciali-
ter dirigere ad modum capitis natu-
ralis: speciali quodam modo dire-

ctione exteriori: ut in obligatione
sententie et relaxatione penarum.
Nam ipse potest tam forti vinculo
alios excommunicare et ligare et pri-
uare comunione ecclesie: ut a nullo
alio cuiuscumque status et conditionis
existat ab hoc absolui possit nisi in
mortis articulo. Hic est qui per quam-
dam excellentiam potest homines
tradere sathane: ut extunc ab eo ve-
raripossit et spiritualiter et corpora-
liter. ¶ Habetur etiam singularem
excellentiam in relaxatione penarum
comunizando fidelibus spiritualē
thesaurum ecclesie cuius ipse est pre-
cipuus dispensator. Nam sicut in cor-
pore naturali videmus quod membra
sunt sibi inuicem comunicatiua et eti-
am propter se inuicem patiuntur: quia
patitur oculus et minuitur brachij-
um: dolet caput et purgatur stoma-
chus. ¶ Ita quod minutio brachij et
purgatio stomachi redundat in per-
fectum oculi et capitis. multo ma-
gis hoc arbitrari debemus in mem-
bris spiritualibus: ut et ipsa sint mul-
to magis ad inuicem communica-
tiua et compassiua: quia cum dicat
quodam diuinum bonum multo
magis reservari habet in membris
spiritualibus quam corporalibus christi:
stus ergo sicut caput corporis misti-
ci et sancti: sicut ipsius membra ma-
gis comunicant nobis sua bona quam
quodcumque membrorum corpora-
le cuique membro corporali: et magis

sunt in profectum nostrum: passio christi et sanctorum suorum quā sit passio cuiuscunq; membri in profectu alterius membri. Hoc ergo sumus pontifex nobis de thesauro christi et aliorum sanctorum communicare et a penis nobis debitis propter peccata absolvere quādo nos facit partipes passionum ipsorum. Nam multi martyres sunt qui plus substinuerunt de pena quā eorum delicta meruerint. totum autē istud plus cessit in thesaurum ecclesie. cuius thesauri thesaurarius et dispensator est summus pontifex. Juxta dictum beati Joannis crisostomi exponētis illud verbum. Surgens petrus in medio fratrum etc. Est apud inquit sanctissimum beati apostoli chori camerarius et portarius ipsius christi et eius thesauro. Si ergo aliquis peccator per multos annos teneretur penam subire et tenere propter delictis: quia hoc est dicere penitens quasi penam tenens: ut dicit Augustinus in libro de vera et falsa penitencia. potest summus pontifex de thesauro passionis christi: et martyrum communicare huic penitenti: ut sit ab omni tali pena absolutus. Sicut ergo aliquis cum sequeretur remissione pene: si alius pro eo satis fecisset: ita etiam et si sibi applicatur satisfactio alterius pro eo qui potestatem habet. Et hic modus contingit in indulgentiis da-

ris: quia in talibus indulgentiis de pena nihil dimittitur: sed unius pena alteri computatur. Unde et annus indulgentie tantum valet quā tum penitentie secundum taxationem factam a sacerdote vel a iure vel a iusticia divina. In relaxatione ergo penarum in obligatione sententie in expiando a culpa et in sanctificando per gratiam atq; alij actus spirituales reduci possunt: summus pontifex speciale ministerium tenet: ut non solum in iurisdictione: sed etiam in clauibus ordinis aliquarum prerogatiuarum habeat. Quia licet papa sacramenta que sunt a se gratie in mutare non possit sicut nec fidelis. tamen circa modum dispensandi sacramenta multa ordinare potest. Et potest committere in inferioribus: ut aliqua sacramenta dispensant et conferant sicut sunt in inferiore ad sacramentum confirmationis: qui alias per commissionem factam ab inferiori conferri non possent. Vnde ergo dictum est quod summus pontifex plenam potestatem habet in spiritualibus.

In capitulo. vi. in quo ostenditur quod summus pontifex etiam in temporalibus habet plenitudinem potestatis. Accet ex predictis si bene considerentur satis inferri possit quod plenitudo pontificalis potestatis ad temporalia se extendat et ex debito ordine vniuersi qui de necessitate

requirit q̄ omnia reducant in vnū
ac etiam ex ordine finium: quia si/
cut finis potestatis temporalis est
sub fine potestatis spiritualis: vt
superius dictuz ē: ita potestas sub
potestate. ¶ Potest tamē nihil omi/
nus hoc idem in presenti capitulo
triplici via ostendi. Quarū prima
sumitur ex vniuersali regimine re/
rum. Secunda ex speciali regimie
hominū. Sed tertiā ex p̄minentia
potestatis spiritualis ad potesta/
tem tēporalem. ¶ Prima via su/
mi potest ex verbis dyonisiij in an/
gelica yerer. dicētis q̄ lex diuini/
tatis est infima per media in sup/
prema reducere et si infima reduce/
retur in medietate in suprema: et
sicut media talis lex diuinitatis non
seruaretur. Quas ergo potestates
q̄ sunt in ecclesia ex ip̄o ordine vni/
uersali rerum cōcludimus ordina/
tas debere esse. nec ordinate essent
nisi vna esset sub alia: et vna reduce/
retur in suprema p̄ aliā iuxta sen/
tentiam Augu. dicētis. iij. de trini/
tate ca. iij. q̄ quēadmodum corpo/
ra grossiora et inferiora per subtili/
ora et potētiora quodam ordine re/
guntur: ita omnia corpora per spi/
ritū: et vniuersa creatura per crea/
tores suū. Omnia ergo creata quo/
dam ordine reducuntur in deum:
ita q̄ vbi erūt varia et diuersa regi/
mina oꝝ q̄ iferi⁹ regimie reducat in
superius: et quodaz ordine totū re/

ducatur in duces. Ita q̄ dominū tē/
porales inferiores reducant in do/
minos tēporales superiores: et vni/
uersaliter tēporaliter dominantes
reduci debet in spirituale domini/
um. Et si dicat ad hoc q̄ p̄ncipes
debent esse subiecti potestati spiri/
tuali et ip̄oz dominiū. bene debz
reduci in dominiū spirituale. hoc
tamen intelligi debet spiritualiter
tantū et in spūalib⁹ non tamē tēpo/
raliter et in tēporalib⁹ talis respon/
sio non euacuat virtutē rationis fa/
cte. Nam si solum spiritualiter re/
ges et principes subessent ecclesie
iam non esset potestas sub potesta/
te: nec temporalia spiritualibus
nec reduceretur infima in sup̄ma
per media sicut lex diuinitatis re/
quirit. Vnde sicut omnia corpora
etiaꝫ in meo q̄ corpora subsunt spi/
ritibus et recognoscūt spiritus esse
supra se: sic temporaliter dominā/
tes etiaꝫ vt tēporaliter dominan/
tur debent subesse spirituali dñio
et recognoscere suū superiorem xpi
vicarium spiritualiter dominantē
¶ Secunda via que sumit ex spe/
ciali regimine hoīum talis est. Si/
cut homo quia constitutus ē ex du/
plici substātia. s. anima et corpore:
indiget duplici cibo corporali. s. et
spirituali iuxta dictū saluatoris no/
stri: non in solo pone viuit hō. ita
etiaꝫ indiget regimie duplicis po/
testatis: quarū vna respicit corpo

ra et infert corporales penas alia re
spicit animas et infert spirituales
penas: ut excommunicacionem et se/
parationem ab ecclesia. Sicut ergo
spiritus ordinatus est ad dirigendum
corpus: et corpus est. et esse debet sub
spiritu in homine bene ordinato: ita
et potestas spiritualis ordinata est
ad dirigendum temporalem: et tem/
poralis debet sibi subesse et obedi
re. Si enim ex anima et corpore non
fieret aliquid unum et corpus non
ordinaretur ad animam et esset sub ani/
ma aparentiam haberet si diceret quod
iste due potestates sunt diuerse et
vna ad aliam non ordinatur. Sed quia
ex anima et corpore fit unum et corpus
ordinatur ad animam: et est sub ani/
ma: ita et isti duo gladii sunt istae due
potestates que ordinate sunt pro sa/
lute hominum vna ordinatur ad ali/
am et est sub alia et dirigere et corrigi
debet ab alia: ut sic vere possit di/
ci quod sicut christus a quo vtraque po/
testas dependet caput est secundum
animas et secundum corpora: ita et eius vi/
carius potestatem habebit: non so/
lum super animas et super hijs que
animas respiciuntur: sed etiam super
corporibus: et super temporalibus que
spirituali vite deseruiunt. **T**er/
tia autem ratio que sumitur ex pre/
eminencia harum duarum potestatum ad
inuicem talis est. Potestas spiri/
tualis precedit potestatem tempo/
ralem non solum tempore et digni

tate: sed etiam casualitate: ut dictum
est. Sed quia sic se casualitate precedunt
unum continetur in alio sicut infe/
rius in suo superiori: et sicut causa/
tum in sua causa. Sed que sunt in/
feriorum continentur in suis supe/
rioribus: et que sunt causatorum con/
tinentur in suis causis. Potestas
ergo temporalis continebitur in
potestate spirituali. Cui ergo con/
cessa est potestas spiritualis con/
cessa est et temporalis que in ipsa con/
tinentur: quia cui conceditur princi/
pale conceditur et accessorium quod
ad principia necessario consequi/
tur et in ipso continetur: sicut est in
proposito. Hanc autem potesta/
tem licet non habeat eo modo prin/
ceps spiritualis quo habet princeps
temporalis habet tamen eam mo/
do perfectioni et excellentiori: quia
si non habet eam: ut eius opera in/
mediate exerceat nisi in certis et de/
terminatis casibus. habet tamen
eam excellentius quia imparando
dirigendo et corrigendo. Et possunt
hec due rationes confirmari ex quo/
dam quasi communi dicto. Dicunt
enim doctores satis communiter quod
spiritualis potestas potestatem tem/
poralem iudicare potest ratione
delicti et eam requirere pro defensio/
ne ecclesie: ex quibus dictis satis
videtur sequi quod in temporalibus
ei subiiciatur quia et ipsa potestas
temporalis non plus videtur pos

se de iure cōmuni in sibi subiectos
nisi ratione delicti animaduertere
et exactiones facere non pro libito
voluntatis: sed pro bono statu rei
publice. Ex quibus omnibus satis
videtur esse conclusum. quod etiam in te
poralibus summus pontifex plenam
potestatem habet iuxta illud quod
habetur. xxij. d. c. omnes ubi dicitur quod
ecclesiam solus ille fundauit scilicet
christus et supra petram fidei mox nascen
tis erexit qui beato petro eterne vi
te clauigero terreni simul et celestis
impij iura cōmisit. ¶ Si enim nō
ita esset quod summus pontifex vter
que gladium habere imperfectior esset
sacerdos in lege gratie quam fuerit in
lege nature: vel etiam in lege moy
si. Nam de Melchisedech legitur in
Gen. quod cum hoc quod erat sacerdos
dei altissimi: erat etiam rex. De moy
se etiam cum quod officium regis exer
cebat licet rex non diceretur legiti
mus quod sacerdos erat: iuxta illud ps
Moyses et Aaron in sacerdotibus
eius: quod id est officium sacerdotis non
exerceret in offerendo hostias offe
rebant autem vota populi. Et ideo ysa
dorus lib. de personis ecclesiasticis:
querens cuius figuram faciebat moy
ses. Si enim filij Aaron presbytero
rum figuram faciebant. Aaron autem
summi sacerdotis. Moyses autem
que prefigurabat. et respondet quod in dubi
tante per omnia christum qui fuit rex et sa
cerdos et mediator dei et hominum

qui est verus dux et populi verus
princeps sacerdotum et dominus ponti
ficis. Si ergo dicere nolimus sicut
nec debemus quod sacerdos imperfectior
sit in statu gratie quam fuerit instanti
bus illis qui non erant gratie affir
memus summum pontificem utrumque
gladium habere. ¶ Et si queratur quā
do et quomodo talis potestas in tpali
bus concessa fuit petro: dicendum quod
ex pluribus prerogatis sibi a christo
spūaliter collatis et ex multis fm oī
bus ad ipsum singulariter directis h
colligi possit. Nam sibi dictum est
a christo. Tu vocaberis cephias: sibi
dictum est: pascue oues meas: sibi di
ctum est: cōfirma fratres meos: si
bi etiam collate sunt clauēs regni ce
lorum: et ut dictum est. cui cōmittitur
principale cōmittitur et accessorium et spi
ritualiter quando tale accessorium
cōtinetur principali sicut inferius in
superioris quod pertingit in presenti mate
ria. ¶ Est tamen diligenter consideran
dum quod hominibus tpalia aliter subsunt potestati
tpali: et aliter spūali. Nam tpalia subsunt
in mediate quātum ad immediatam
dispensationem et administrationem:
sed spūali subsunt quātum ad prin
cipalem ordinationem: quia ut li
berius talis potestas vacare possit spi
ritualibus opibus ad que principa
liter ordinata est: decens non ē: ut
in mediate se occupet circa se occu
pet circa exercitium temporalium
nisi in casu necessitatis dirigendo eo

fulendo et imperando. Et hoc est quod
dicit Bernardus in libro de conse-
cratione ad Eugenium papam. Unde
igne ibi usurpastu apostolicum offici-
um vile et gradum contemptibilem:
vocat contemptibiles illos qui sunt
minoris meriti et inferioris gradus
quod ut subiungit apostolus episco-
pum instruens ait. Nemo militas
deo implicat se negociis secularibus:
ubi aliquando ut conuenienter ait
idem Bernardus. aliquis apostolorum
iudex sedit hominum: aut diuisor ter-
minorum ante distributor terrarum
christus etiam ait. Quis me constituit
iudicem super vos. Non ergo transgre-
diar terminos quos posuerunt pa-
tres tui. Nihilominus tamen conueni-
enter. idem Bernardus dicit mihi. non
videtur bonus extimator rerum qui in-
dignus putat apostolicis
iuris non iudicare de talibus quibus
datum est iudicium in maiora. Si er-
go regulariter de talibus temporalibus
potestas spiritualis intrinsecus se non
dicitur expediens tamen est: ut de tali-
bus se intromittat in casu directio-
nis et necessitatis. ¶ Et si dicatur
quod christus: nec etiam beatus petrus tale
potestatem temporalem aliquando exer-
cuerunt: quod christus dixit in Iohanne. Re-
gnum meum non est de hoc mundo di-
ci potest quod hoc fecerunt ad edificatio-
nem ecclesie et virorum ecclesiastico-
rum: ut darent eis exemplum declina-

di implicationem et sollicitudinem re-
rum temporalium: ut in spiritualibus
et portioribus liberius possent in-
tendere. Sed licet illi talem pote-
statem non exercuerunt non tamen ipsi
posteriores et successores indebite
et incongrue aliquando exercere dicuntur
quando hoc viderint expedire.
Nam christus et etiam apostoli multa se
quenda et ordinanda dimiserunt suis
successoribus secundum diuersa tempora et di-
uersus status ecclesie: que ipsi per
se ipsos tunc non executi sunt nec or-
dinauerunt: quod nec protunc oportuit
ut pulchre ponit Augustinus in epi-
stola ad comitem bonifacium: ut su-
pra dictum fuit. Quod ut clarius fiat
inducenda sunt verba Augustini in p-
pria forma dicentis sic. Quod enim
dicunt quod contra suas in pietates le-
ges iustas institui nolunt non petis-
se a regibus terre apostolos talia
nec contra aliquos regum auxilium
vocasse. non considerant aliud tunc
non fuisse tempus et omnia suis tem-
poribus agi. Qui enim in episcopum
tunc crediderat imperator qui ei p-
prietate contra impietatem leges
ferendo seuiret quando adhuc illud p-
pheticum complebatur. Quare
fremuerunt gentes: et populi medi-
cati sunt in ania. Elstiterunt reges ter-
re et principes conuenerunt in unum
aduersus dominum et aduersus chri-
stum eius. Non dum autem agebatur

q̄ in eodez ps. ¶ Paulo post dicitur
Et nunc reges intelligite erudimi
ni qui iudicatis terras. Seruite do
mino in timore ⁊ exultate ei cū tre
more. Quomodo ergo reges serui
uunt domino in timore: nisi ea q̄ cō
tra iussa dñi sunt religiosa se veri
tate phibendo atq; plectendo. ali
ter enim seruit quia homo ē. aliter
quia rex est. Quia enim homo est:
seruit viuēdo fideliter q; vero rex
ē seruit: leges iuxta p̄cipiētes ⁊ cō
traria phibentes conuenienti vi
gore santiendo sicut seruauit Eze
chias ⁊ tēpla ydolorū ⁊ illa excel
sa que contra dei p̄cepta fuerāt cō
structa destruēdo. In hoc ergo ser
uiunt dño: reges inquantū sunt re
ges cum ea faciunt ad seruiendū
q̄ non possunt facere nisi reges. Cū
itaq; nondū reges dño seruirent
tpibus ap̄lorum: sed adhuc medi
tarētur in ania aduersus eum ⁊ ad
uersus xp̄m eius non utiq; utique
tunc possent impietates legib; p
hiberi sed potius exerceri. sic enī
ordo tporū voluebatur: vt ⁊ iudei
p̄dicatores xp̄i occiderent putan
tes se obsequiū deo facere sicut p̄
dixerat xp̄us ⁊ gentes fremuerunt
aduersus xp̄ianos ⁊ omnes patiē
tia martyrum vinceret. ¶ Postea
vero cū cepit impleri q̄ scriptum
ē: ⁊ adorabunt eū omnes regester
re omnes gentes seruiēti ei. quis
mente sobrius dicat nolite cura

re in regno vestro a quo teneatur:
vel oppugnet ecclesia domini no
stri non ad vos pertinet. Ex qui
bus verbis Augustinus. satis apparet
quod plura non exercuerunt apo
stoli que successores ip̄orum decen
ter exercent p̄pter diuersam cōdi
tionem tēporum.

Capitulum vij. in quo adducuntur
aliqua motiua nitentium p̄bare q̄
summ⁹ pontifex plenā ptatem non
h̄z in temporalibus.

Non obstantibus ratō
nibus ⁊ apertis aucto
ritatibus q̄i p̄missis
capitulis ponebantur
ostendentibus q̄ potestas summi
pontificis ad temporalia se exten
dat sunt. non nulli de suo ingenio
presumentes qui dicunt q̄ sicut in
veteri testamento reges erant sub
iecti sacerdotibus solum quātum
ad spiritualia. Unde ab eis in vii
gebantur ⁊ instruebantur. non au
tem quātum ad tēporalia: quia po
testatem temporalem ab eis nō re
cognoscebant. Immo magis econ
uerso in temporalibus ip̄i sacer
dotes subdebantur regibus: sicut
reges subditi erant sacerdotibus
in spiritualibus. Sicut etiam vt di
cunt debet esse in nouo testō quod
est in veteri significatum ⁊ p̄figu
ratum: q; omnia in figura continge
bant illis: vt potestas spiritualis
sic ordinata sit ad spiritualia, non

super illis t[em]p[or]alibus que sunt regū
et p[ri]ncipum intromittere se nō de/
beat nec possit: sed solū intromite
re se potest de illis t[em]p[or]alib[us] que ī me/
diate spūalibus sunt annexa: sicut
sunt ecclesiastica beneficia et alia q[ue]
cunq[ue] t[em]p[or]alia quocūq[ue] modo ad
ecclesiam in mediate p[er]tinentia cu[us]
solum in cāis spūalibus p[er]tās tem/
poralis sit p[er]tāti t[em]p[or]ali subiecta. Qd
nituntur multipliciter probare.

Et p[ri]mo sic nulla p[er]tās extendit
se ad ea que non sunt sui ordinis. s[ed]
t[em]p[or]alia sunt extra ordinem spūalis
p[er]tātis. ergo spiritualis p[er]tās ad il/
la non se extendit. **E**t p[re]terea
iste due p[er]tātes sunt disticte et vtra
q[ue] sic in mediate est a deo q[uam] vna in
aliam nō reducitur: q[uia] impiū a solo
deo est et a solo deo habet sic inuicē
xx. q. iiii. capi. quesitum ergo p[er]tās
spūalis ad t[em]p[or]alitatē illam q[uam] im/
perium respicit non se extendit.

Et p[re]terea d[i] iure ab ipatore nō
potest appellari ad papā: sicut ha
betur extra de appellatōib[us]. hoc
aut nō esset si talis potestas t[em]p[or]alis
eēt sub spūali. **E**t p[re]terea eccle
sia recognoscit t[em]p[or]alia a p[ri]nci/
pibus secularib[us]. vnde et tributū
soluit ecclesia impatori: vt habet ī
xi. q. i. c. magnum. **E**t p[re]terea si
summus pontifex h[ab]et p[er]tātem in spi
ritualib[us] et t[em]p[or]alibus videtur q[uod]
potestas t[em]p[or]alis sup[er]fluat: et frustra
sit. deus at[que] natura nihil facit fru

stra. ergo huiusmōi t[em]p[or]alia ad pote
statem t[em]p[or]alem spūalem nō per
tinent. **E**t p[re]terea cui nō compe
tit vti materiali gladio non h[ab]et po/
testatē t[em]p[or]alem: sed spūalem po
testatē non cōpeti vti materiali gla
dio: sed solum hoc cōpetit t[em]p[or]ali
potestati s[ecundum] q[uod] dicit glo. sup[er] illo
verbo ad Ro. Non sine causa gla/
dium portat q[uod] intelligendū ē de
temporali potestate que h[ab]et gladiū
ad puniendū corporaliter malos.

Et p[re]terea s[ecundum] Hugo. in lib. de
sacramētis. Spiritualis potestas:
nō ideo p[re]sudet: vt terrene in suo iu
re p[re]iudiciū faciat: sicut ipa terrena
potestas q[uod] spirituali debet nunq[ue]
sine culpa vsurpat. p[re]iudiciū autē
faceret si de temporalib[us] pertinen
tibus ad temporalē p[er]tātem se in/
tromitteret ergo talia t[em]p[or]alia ad
spiritualem non p[er]tinent. **E**t p[re]
terea beatus Ber. in lib. de p[er]sola/
tione ad eugeniu[m] papā loquēs de
impialib[us] insignijs et ornatib[us]: seu
apparatib[us] dicit q[uod] sūm[us] pontifex ī
talib[us] nō succedit petro sed p[er]stāti/
no. ergo iure d[i]no nō cōpetit petro
sed successoribus t[em]p[or]alis potestas.

Et p[re]terea vicari[us] vt iuriste di
cunt nō h[ab]et totā illā p[er]tātem quā h[ab]et il
le cui[us] est vicari[us]. S[ed] papa ē vica/
rius xp̄i. nō g[er]it h[ab]et totā illā p[er]tātem
quā h[ab]uit xp̄s. S[ed] p[er]tās illa q[uam] in xp̄o
fuit vnita et extendebat se ad spūa
lia et t[em]p[or]alia diuisim et p[ri]al[iter] cōicata

est hoibus. ita q̄ summo pontifici
cōicāta est ptās ī spūalib⁹: in q̄bus
pōt vicarius. Sed p̄ncipi seculari
cōicāta ē ptās in spūalib⁹: et h̄z hoc
dicit vicari⁹ xp̄i ī tpalib⁹. ¶ Pre
terea glo. sup illō ps. Tibi soli pec
caui dicit rex oībus est supior. et iō
a deo tm̄ q̄ est maior eo ē puniēdus
Si q̄s enī de pp̄lo peccauit deo pec
cauit et regi. et ideo a rege puniēdus
ē. Rex x̄o non h̄z hoiez q̄ sua facta
diuīdet ex quo videt sequi q̄ eti
am rōne delicti nō possit ptās spiri
tualis de regibus et principib⁹ tpa
libus se intrōmittere.

¶ Caplin. viij. in quo soluunt rō
nes et motiua n̄tentū pbare q̄ sū
mus pontifex in tpalibus nō habz
plenitudinem ptātis.

Rationib⁹ et motiuis ni
tentū pbare q̄ sūmus
pontifex in tpalib⁹ ple
nam ptātem nō h̄z non obstantib⁹:
absolute dicēdū ē sicut supius dice
batur q̄ loquendo de ptāte spūali
plenaria q̄ solū est ī sūmo pontifi
ce q̄ ip̄e plenitudinē ptātis h̄z et in
spūalibus et in tpalib⁹. Secus ē de
ptāte spūali alioz pontificū: qui p̄
sunt determinatis eccl̄ijs: q̄ talib⁹
ptātibus quātūcūq̄ spūalis sint
regulr loquendo secularis ptās nō
videt esse subiecta tēporaliter et in
hijs que ptinent ad bonū ciuile: s̄z
solum spūaliter: et in hijs que dire

cte respiciunt salutē aīe. vnde in ci
uilibus et tpalib⁹ magis obediēdū
est tali ptāti tēporali. Sed in tēpo
ralibus et in hijs q̄ directe respici
unt salutē aīe magis obediendū ē
pontifici. Secus autē est de ptāte sū
mi pontificis. q̄ sup spūalib⁹ et tpa
libus v̄le regimē h̄z: nō solū iure nā
li et diuino: vt supra pbatū est: s̄z et
iure humano ex cōcessione a p̄stan
tino ip̄eratore facta: q̄ monarchiaz
tenebat impij. Que tm̄ p̄stantini cō
cessio facta beato siluestro eiusque
successorib⁹ cū concessit eis regimē
terrenū: et tēporalia insignia et offi
cia nihil aliud videt fuisse: q̄z iuris
diuini declaratio: et q̄dam etiā co
operatio ordinata ex diuina puidē
tia: in cuius manu est cor regū: quia
s̄m sententiā sapientis. Cor regis ī
manu dñi quocūq̄z voluerit t̄ter il
lud: vt ptātem quā hēbat xp̄i vice
rius iure diuino liberi ipsā exerce
re posset de facto q̄z ante tempora
imperatoris p̄dicti p̄pter tyranno
rum persecutionē exercere non po
terat. Vel etiā dici posset q̄ ex hu
iusmodi cōcessione summus ponti
fex magis in mediate se intrōmitte
re potest de tēporalib⁹. Quod pa
tet ex hoc quia cum vacat imperiū
in mediatā iurisdictionem exercet:
et exercere debet in rebus tēporali
bus ad imperium pertinentib⁹: l̄z
etiam alias de talib⁹ tēporalib⁹
se intrōmittere possit et debeat sicut

ex plurib⁹ dictis superius satis ma-
nifestū est: et manifestius fiet ex so-
lutione eorū que dicta sunt in con-
trarium. ¶ Et primo ad illud qđ
fundamentaliter adducebat de ve-
teri testamēto dicendū est qđ sacer-
dotiū veteris legis: licet esset figu-
ra sacerdotij noue legis. ab eo tamē
mūltipliciter deficiebat qz sacerdo-
tium illud erat carnale: et per car-
nale ppgationē succedebat quā-
docūqz ad spiritualia obsequia or-
dinatum esset. In xpo etiam pmit-
tebantur tēporalia in mercedē iux-
ta illud Isa. i. Si volueritis et au-
dieritis me bona terre comedetis.
Sed sacerdotiū noui testamēti nō
est per successionē carnalem. Et in
ipso principaliter pmittunt eterna
tēporalia autem solū addunt in sū-
stantiatione iuxta illud euangelij.
Primū querite regnum dei et iusti-
ciam eius: et hec omnia addiciētur
vobis. Ipsi etiam potestātē nō ha-
bebant iudicandi in spiritualibus:
sed in aliquibus que erant spirituali-
um figura sicut iudicare iter lepraz
et mundum et imundum et similia.
Et ideo mirādum nō est si in vete-
ri testamēto sacerdotes in tpalibus
subdebantur potestati terrene: qz
tunc summa potestas erat potestas
tēporalis. Sed in nouo testamēto
vbi principaliter pmittunt eterna
et spiritualia solū addunt in sub-
stantiatione suprema potestas erit

potestas spiritualis: cui nec essario
subiecta ponit spiritualia et tempo-
ralia. Et ppter hoc sacerdotiū ve-
teris legis tanqz carnale et imper-
fectū fuit temporale et finez habuit
Sacerdotiū autē noue legis qđ est sa-
cerdotium xpi et eternum: vt quili-
bet sacerdos in noua lege dicatur
sacerdos sū ordinē melchisadech
qui ordo ppetuum erit: et nō sū or-
dinem Aaron qui erat auferendus
Non ergo seqtur si in veteri testa-
mento sacerdotes subiecti erāt re-
gibus in tpalib⁹: qđ propter hoc sic
debeat dici in nouo. ¶ Tunc cō-
sequēter rōndendum est ad illa que
adducebant in cōtrariū. Mā cū pri-
mo arguebatur qđ nlla potestas ex-
tendit se rē. ¶ Dicēdum est qđ ta-
les ordines nō sic sunt diuersi qui
vnus reducatur in aliū sicut ordo
corporalium. Alius est ab ordine
spiritualiū: et tñ ordo tēporaliū sū
est ordini spūaliū: et ordinatur ad
ipsum. Sic suo modo est de ptāte
tpali et spirituali: qz vna sub est al-
teri et subseruit ei: ita qđ non solum
dignitate: sed etiā causalitate vna
est sub alia: et qz que sunt causato-
rum pre insunt causis: vt dicit dyo-
nisius de diuino. potestas spiritua-
lis continebitur in potestate spiri-
tuali suprema. Sunt ergo distin-
cte potestates sū se. non tamē sunt
distincte secundum primariam au-
ctoritatem: qz vtraqz vni conuenit.

Ad aliud cū dicebat q̄ iste sūt
due ptātes distincte ⁊ vtraq̄ i me/
diate est a deo: dicēduz q̄ verū ē q̄
sunt disticte. vna tñ reducī ad ali/
am sicut ad cāz vtraq̄ tñ i mediate
est a deo: ⁊ vt hic clari⁹ videat cō/
siderandū ē q̄ sicut hūana nā nālīr
ad socialē vitā: q̄ bō nālīter ē aial
sociale ⁊ politicū: ita nālīter incli/
natur ad regimē: ⁊ ad h̄ vt ab alio
regat. q̄ pp ignorantia hoīuz ⁊ ma/
litiā volūtatis expedit in hoīb⁹ eē
aliquos q̄ sint aliorū rectores p̄ q̄s
ignorātes dirigant: ⁊ peccātes co/
hibeant. Et q̄ hic i choatiue h̄z eē
a nālī hoīum inclinatioe: ⁊ op⁹ nāe
ē opus nāe dei. iō talis ptās dī ex
diuina institutioe: ⁊ impiū dicī a so/
lo deo: q̄ eo ipso q̄ op⁹ nāe est op⁹
dei iuxta illud qd̄ dcm̄ ē i p̄lis regi/
bus. Sap. vi. Data est a dño ptās
vobis ⁊ vī ab altissimo dño p̄ficiē
tñ ⁊ formalr h̄z eē talis ptās a ptā/
te spūali que ē p̄ grām ⁊ a deo quo/
dam spāli mō deriuat. vñ ⁊ vñctio
adhibet regib⁹ ⁊ xpianis in signū
ratificatiois ⁊ approbatiois: q̄ sic
p̄ ministeriū spūalis ptātis fit aliq̄
xpianus: ita eiusdē ministerio d̄z fi/
eri aliq̄ cōpletiue pnceps xpiano/
rū. **N**el ēt possit dici q̄ dato qd̄
impiū sit a deo. ita q̄ nō hēat huma/
na auctoritate: nō tñ segtur q̄ nō sit
a papa q̄ vices deo t̄z in terris: nō
tñ ita ē de auctoritate spūali sup̄/
ma q̄ sic est a deo: ⁊ ex diuina institu/
tione: vt a nulla alia auctoritate su/
periori p̄fici vī formari hēat. **A** so/
lo ergo deo est impiū h̄z eē informe
⁊ impfectū: ⁊ h̄m eē formatū ⁊ p̄fe/
ctū ē a deo mediantib⁹ illis q̄ hēnt
spūalem ptāte in ecclia. vñ ⁊ ptās
humana apd̄ infideles de qua mi/
nus q̄tuncūq̄ vī sic ex inclinatioe
nāe ⁊ possit dici legima si p̄pleat ⁊
in effectū ponat ex cōi cōdito ⁊ cō/
sensu illoz ad quos p̄tinet ordina/
re semp tñ in formis dicet: q̄ p̄ spū/
alem ptāte nō est approbata ⁊ ra/
tificata. grā enī h̄z p̄ficere ⁊ forma/
re nām. **C**onsiderandū tñ est q̄
cū dicim⁹ impiū siue regimē a solo
deo hēri. hoc intelligēdū est altero
duoz modoz. Quia vel a deo pui/
dente sicut sunt regimina bona quē
admodū acqrendi: ⁊ q̄tū ad vsū
quātū ad modū acqrendi: qm̄ legi/
time acq̄sita sunt: vt in lege nāe ex
cōi p̄dito ⁊ consensu multitudinis:
⁊ in lege mosayca ex spāli dei ordi/
natioe: ⁊ in lege xpiana ex institu/
tione illoz q̄ vicē dei gerūt in terr̄
quē admōz ēt ad vsū qm̄ tali adepto
regimine p̄tingit aliq̄s recte ⁊ de/
bite vti. **N**el secūdo dicunt ta/
lia regimina eē a deo nō puidēte: s̄z
maḡ p̄mittēte sic mala regimia quē
admodū ad vtrūq̄: ⁊ quē admodū
acq̄rēdi: ⁊ quē admodū ad vsū qm̄ i
talib⁹ vtrūq̄ eoz vel alterū deficit
q̄ regimia aliqñ de⁹ p̄mittit pp̄ p̄ctā/
pploz: vel ad p̄batiōem bonorum

vel etiā ad punitiōez maloz. Que
pmissio pro loco ⁊ tēpore iusta dici
d3 fm q pulchre ponit glo. sup il/
lo xbo apli. non est ptās nisi a deo
iniustū inquit nō est: vt i probis ac/
cipientib⁹ nocendi. potestātē bono
rum patientia pbeť: ⁊ maloz iniq/
tas puniať. Nam per ptātez diabo
lo traditā. ⁊ Job pbatus est vt iu/
stus apparēt: ⁊ Petr⁹ tēptatus ne
de se psumerz: ⁊ Paulus colaphi
zatus ne se extolleret: ⁊ iudas dā/
natus: vt se suspenderet. Et sic do
min⁹ iniustā ptātez sepe regnare p
mittit: vt ex ipsa aliqđ bonū elicia
tur. Et fm hoc regimina oīa ⁊ po
testates oēs a deo eē dicūt: l3 diuer
simode. Vnde ⁊ ipsi Pilato dixit
dñs. Non hēres in me ptātem nisi
pmū datum esset desup. Et si tales
aliqñ dicātur regnare: non ex deo
exponēduz ē: qz nō deo operante s3
solū permittēte. ¶ Ad aliud cuz
dicebat de appellatiōe dicendum
q verū est in differenter in aliquib⁹
tñ casibus ⁊ qōnibus arduis bene
pōt appellari. Et si dicat i iure q
tpalia non subsunt iurisditiōis pa
pe. hic intelligēdum est quēadmo
dum in mediātā ⁊ regularez execu
tionē. Quā etiam executionē in me
diātā aliqñ exercet: ⁊ exercere pōt
vt rōne delicti: ⁊ qñ aliquid fuerit
ambiguū ⁊ difficile ⁊ qñ impiū va
cat: ⁊ in plurib⁹ alijs casib⁹ q in iu
re notant: ⁊ adhuc notari possent

¶ Ad aliud cum dicebat q eccle
sia recognoscit tēporalia: ⁊ tunc di
cendū q verū est quātum ad in me
diatam executionē. non tam quēad
modum ad principalem ptātez: qz
talem ptātem secularis pnceps d3
recognoscere a papa. Et ista duo
stant simul q secularis pnceps po
testatem super temporalib⁹ a pa
pa recipiat: ⁊ tam in mediātā exe
cutionē quē ad talem ptātem sequi
tur. aliquando recognoscat papa
a pncipe seculari. Nam sicut vide
mus q rex posset a suo milite aliq
temporalia recognoscere si ius q
haberet miles in temporalibus re
gi donaret. Sicut etiam suo modo
pōt ecclesia ab impio: ⁊ regib⁹ ⁊ pn
cipibus tēporalia recognoscere: si
ius q in eis habent ecclesie donēt.
¶ Et ad illud quod dicitur detri
buto dicendū q ecclesia non soluit
tributum impatori in recognitiōez
dñij. S3 pro pace ⁊ quiete qua de
bet ecclesiam tueri ⁊ defensare. vñ
magis soluit tributum sicut quod
dam stipendium: vt talia bona tē
poralia tueat q in recognitionem
dñij. ¶ Ad aliud cum dicebatur
q potestas tēporalis superflueret:
dicendum q non ppter hoc super
fluit. ymmo necessario requiritur ad
hoc vt ptās spūalis nō intēdat opi
bus viliorib⁹: s3 sit liberior ad va
candū spūalib⁹: ⁊ pp administratō
nem tpaliū: ⁊ inferior non ipediat
d

a gubernatione spūali ⁊ superior. **E** Ad aliud cū dicebat q̄ sicut si
bi non cōpetit vti gladio materiali
ita nō videt hēre ptātem tpalez. di
cendum sicut dicit Ber. ad Euge
nium papaz q̄ si nullo mō gladius
mālis ad ecclesiam ptineret dicen
tibus aplīs. Ecce gladij duo. hoc
non rñdisset dñs satis est: s; nimis
est. vtrūq; ergo gladium h; eccle
sia sicut vtrāq; h; ptātem: aliter tñ
⁊ aliter: q; gladium spūalem habz
ad vsum sed māle ad nutuz sicut su
perius declaratum fuit. In cuius
signum in benedictione ⁊ coronati
one impatoris sumus pontifex su
mit gladium vaginatū de altari ⁊
tradit ipm impatori dicens. Acci
pire gladiuz desup bti petri corpo
re sumptū per manus nras lz indi
gnas vice tñ ⁊ aucteritate sanctor
aploz cōsecratas impialiter tibi cō
cessum ad vindictaz maloz v̄o lau
dem bonoz. Et similr accingit illi
ensem dicēs. Accingere gladiū tu
um sup femur tuū potētissime ⁊ at
tende q̄ sancti nō in gladio sed per
fidem vicerunt regna. In quibus
verbis satis innuit q̄ summ⁹ pon
tifex vtrūq; gladium h; aliter ⁊ tñ
aliter. **E** Ad aliud cum diceba
tur q̄ tunc potestas spiritualis ter
rene potestati p̄iudicium facere. di
cendum q̄ ptās spiritualis nullum
p̄iudiciuz facit ptāti temporali: sed
ipsam dirigit ⁊ corrigit in agendis

cuz sua ptāte abutitur. Immo ma
gis tunc exercet qd sibi deberet: q; sicut
spūs ordinatus est ad dirigē
da corpora: ita ptās spiritualis ad
dirigendum tpalem. Et sicut scia
sacre scripture iudicat quālibet tē
poralem sciaz philosophicā: sic spi
ritualis ptās iudicat quālibet tem
poralem: sed tpalis ptās nullo mo
do directe de spūalibus se intro
mittere dz nec pōt: q; nullum agēs
agit nec agere potest: vltra suā spe
ciez propter quod punitus est rex
Ozias lepra in fronte: vt diuinum
officium celare nō posset: vt scribi
tur. ij. per alip. xxij. ca. quid digni
tatem sacrificandi: ⁊ officiu; sacer
dotij sibi vsum pare volebat minā
do azarie ⁊ alijs sacerdotibus resi
stentibus sibi: ⁊ instruentib⁹ ipsuz
q̄ h; ad officium suū non ptinebat:
sed ad filios Elaron sacerdotes q̄
ad huiusmōi ministerium p̄secrati
erant. Immo nec etiā de ipsis tpali
bus q̄ spūalib⁹ sunt annexa: p̄sona
layca se intromittere dz: sicut sunt
ecclesiastica bñficia: q; si p̄sona lay
ca recipe non pōt ecclesiasticū bñ
ficiū: multo min⁹ pōt illud dispē
sare ⁊ alteri p̄ferre. Nōt tñ ad hoc
ex p̄cessionē ptātis spūalis aliquid
instraliter opari sicut pñtando vel
noiando vel aliqd sile faciēdo. Nō
ḡ sile ē de ptāte spūali respectu tpa
liū: ⁊ de ptāte tpali respectu spūaliū
sic i arguēdo dicebat. **E** Ad aliud

cū arguebat de successione p. beatū
 Ber. dō est q̄ sūmus pontifex suc-
 cedit petro in ptāte spūaliū: vt talē
 ptātem h̄z iure diuino: sed cōstanti
 no succedit put h̄z eam iure huma-
 no qd̄ est aliquo mō declaratiūū z
 manifestatiūū dīni iuris: vt supius
 dcm̄ ē. ¶ Aliud qd̄ arguebat de
 vicario dicendū est q̄ supposito di-
 cto iuristarū de noīe vicarij qd̄ im-
 portet ptātem nō plenā: z papa nō
 hēat totā illā plēitudinē ptātis quā
 hūit x̄ps sicut etiā supius visum est
 qz aliquā ptātem x̄ps hūit: quā nul-
 li hoīum cōicauit: vt ptātem excel-
 lentie in sac̄ratis: z etiā cōferre ef-
 fectū sac̄ri: sine ritu sac̄ri z pla silia
 nō tñ ex hoc seqtur qd̄ ptātem i tpa-
 lib⁹. Sibi nō cōicauit: qz h̄ rōni re-
 pugnat si debite cōsideret ortotpa-
 lium ad spūalia. Nam tpaalia recte
 administrari non pnt nisi p spūalia
 ordinent. Et ideo ille q̄ p̄est in spū-
 alibus oīz etiā vt in tpaalib⁹ p̄sit or-
 dinatio p quos z eq̄liter ipa tpaalia
 p̄gruo mō dispēsanda z ordināda
 sint. Et pro tāto sine hesitatōe asse-
 rendus ēē vī q̄ oīs ptās z iuris di-
 ctio tā tpaalis qz spūalis q̄a x̄po est
 cōicata z tradita h̄mōi residet apō
 summū pontificez: a cuius ptāte z
 obedientia siqs se subtrahit desi-
 nit esse membrū ecclesiastici corp⁹
 nec verus xp̄ianus dici potest: q̄a
 dum sp̄rnit ch̄risti vicarium x̄pm
 sp̄rnit qui suis discipulis dixit.

Qui sp̄rnit me sp̄rnit z procul/
 dubio mēbrū dyabolicū z anti xp̄i
 censerī debetur. ¶ Ad aliud cūz
 dicitur q̄ rex non habet hominem
 qui sua facta diiudicet dicendū q̄
 potestas tēporalis cum iudicatur
 a spiritali nō iudicatur ab homie
 sed maḡ iudicatur a deo cuius vi-
 ces spiritalis potestas gerit i ter-
 ris. ¶ Vel dicendū q̄ illa aucto-
 ritas intelligenda est de summo re-
 ge spiritali. s. de summo pontifice
 qui a solo deo iudicari potest q̄ ve-
 re z proprie potest dici rex regū z
 dñs dominantium: qz ad ip̄um spe-
 cialissime pertinet totam ecclesi-
 siam regere z iudicare tam in spiri-
 tualibus qz etiā in temporalibus
 vt superius visum est. Vnde cum
 ecclesia proprie posse dici regnum
 ipse dicitur rex ecclesie.

¶ Cap̄m. ix. in quo spāliter ostē-
 ditur q̄ q̄libet rex seu p̄nceps tēpo-
 ralis cuiuscūqz status z cōditioni
 existat nō solū in spūalibus: sed eti-
 am in tpaalibus subditus est: z esse
 debet summo pontifici.

Nec ex hijs que supe-
 rius dicta sunt de po-
 testate summi pontifi-
 cis super spiritalib⁹
 z temporalibus satis manifestū ēē
 possit diligenter considerāti q̄ re-
 ges z principes cuiuscūqz p̄minē
 dii

tie et additionis existunt non solum
in spiritualibus: sed etiam in temporalibus
sint potestati spirituali supreme subiecti
¶ Notum tamen nihilominus habet spiritualiter in
presenti causa tribus vijs ostendi. ¶ Qua
rum prima sumitur ex rerum temporalium do
minio. ¶ Secunda ex ipsarum rerum one
re. ¶ Et tertia ex dictione principij
que huiusmodi temporalibus preestantur. ¶ Pre
terea primum considerandum est: quod homo
non dicitur dominus rerum quantum ad ipsam
naturam. Idcirco enim modo solus deus
est dominus rerum qui eas creauit et insti
tuit. Sed pro tanto homo dicitur dominus
rerum quia ipsis utitur: vel quia habet potestatem
utendi eas. Nullus ergo iuste pos
sidet aliquid temporale secundum ius diuinum nisi
si ab eo qui est dominus rerum secundum substantiam
recognoscat. et eius dominio vo
luntarie se subdat a quo illud tenet
et possidet et cum hoc huiusmodi re
bus ad illum finem utatur ad que sibi
collate sunt. Et pro tanto infideles
quia debito modo non fuerint iniuste temporalia
possidere dicuntur de iure diuino quicquid
sit de iure humano secundum quemadmodum
dum potest intelligi verbum Augusti
ni dicentis quod iure diuino omnia sunt ius
torum. Deo autem non subditur quod sub
iectus non est dei vicario et eccle
siastice potestati. Nullus ergo rex vel
temporalis princeps cuiuscumque conditionis
existat excipi potest si christianum se
fateri vult nomine et re quod etiam in tempo
ralibus potestati supreme spirituali subiecti
debeat. Quia generaliter potestas tem

poralis in quocumque inueniatur sub
dita debeat esse iudicio spiritualis potestatis:
quia: quod tali potestati subesse spiritualiter et
temporaliter de necessitate salutis
est. In cuius signum temporalis potestas etiam
legibus uti non debet nisi fuerint
per spirituales potestates approbate
quia leges quas restituit a diuinis le
gibus discordare non debent: sed
eis a sacris canonibus subijci. Nam
sicut potestas subijcitur potestati:
ita et leges legibus debent esse subie
cte propter quod conuenienter supe
rius dicebatur quod potestas spiritualis
erat forma potestatis temporalis eo
modo quo lux dicitur forma co
loris: quia sicut color: ita habet aliquid de
nature lucis: habet tamen ita lucem debilem quod
nisi superueniat lux exterior per quam
formetur non inhereret. sed virtualiter
non potest monere visum. Sic etiam ex si
mili dici potest quod temporalis potestas ha
bet aliquid de veritate potentie cuius
sit ex iure humano quod a natura oritur. ta
men imperfecta est et in formis: nisi for
metur per spirituales. Iuxta dictum
Augustini de sancto victore dicentis quod
sacerdotalis dignitas regalem po
testatem non solum sacrat per benedi
ctionem: sed etiam informat per insti
tutionem. ¶ Per istam autem formationem
nihil aliud conuenientius intelligi
potest quam ratificatio et approbatio.
¶ Secunda via ad ostendendum hoc
idem sumitur ex ipsarum rerum temporalium
onere quod domini debet dare decimas.

platis ecclesie in recognitiōe serui-
tutis dei a quo talia t'palia possidet
eo modo quo aliq sūt tributarij ali-
cui dñorōne eius q' tenent ab eo ⁊
non solū ipsi pñcipes: sed et subie-
cti pñcipib' talem censum soluere
tenent. Nā pñs spūalis non solum
principib': sed etiā principū subdi-
tis in spūalibus ⁊ t'palibus preest.
Quia ergo oīa t'palia subdita sunt
ecclesie sup' qbus h' censum ānum
iure ⁊ mādato diuino seqtur q' oēs
cuiuscūq' pñmentie existant qui
talια t'palia possident etiā tēporali-
ter ei subijciant. vnde dicta est spi-
ritualis pñs regale sacerdo. ium:
q' summ' pontifex sūmus rex est ⁊
sacerdos: q' h' pñatem regalē ⁊ sa-
cerdotalem p pñs potestātē dirigē-
di ⁊ ordinandi sacerdotes ⁊ reges
spūaliter ⁊ t'paliter. Immo maior ē
dignitas summi pontificis inquan-
tum rex est quam inquātū sacer-
dos: q' inquātū rex est h' iudicare
in spūalibus ⁊ regnū introducere:
⁊ ex venienti in t'palibus. Et habet
rationē pñcipij mouētis ⁊ digerē-
tis. In noīe sacerdotij inquātū hu-
iusmodi nomē portatur pñsidentia
⁊ pñatio sicut in noīe regis sed ma-
gis qdam meditatio ⁊ quoddā mi-
nisteriū sacerdos dicitur medius
inter deū ⁊ pplm propter qd oīa se-
cundūq' attenditur mediatio ⁊ cō-
uinctio hoīs ad deū sunt sacerdoti
pprij sicut offerre sacrificiū p pec-

catis: orare pro populo: vota ppli
offerre: ⁊ hoc modo. Illa aut que i-
portant regimen ⁊ directōez attri-
buunt regi sicut iudicare corrigere
punire premiare ⁊ huiusmōi. quas
potestātē regalē in t'palibus habet
sūmus pontifex a constantino ab-
solute loquēdo: vt quidā dicūt: sed
magis ab ipso xpo cuius est vicari-
us qui etiā maioris dignitatis cen-
seri d'z inquātū fuit rex quā qstū sa-
cerdos: quia sacerdos fuit inquan-
tum hō offerendo seipsum pro no-
stra recōciliatione: vt idem esset sa-
cerdos: quia sacerdos fuit inquan-
tū homo offerendo seipsum pro no-
stra recōciliatione: vt idem esset sa-
cerdos ⁊ sacrificiū. Sed rex fuit in-
quantū homo ⁊ inquātū dñs. Rex
ergo regū sūmus pontifex ⁊ in spi-
ritualib' regere ⁊ iudicare h' licet
diuersimodi: vt superius diceba-
tur propter qd bñ cōmuniter dictū
est q' spūalis pñs ad t'palia dupli-
citer se extendit. Vno modo quan-
tū ad vsum pprie necessitatis: quia
dignū est: vt qui spūalia seminat o
t'palib' metere possit. ¶ Et alio
modo quātū ad iudiciū q' cuz de
spūalibus iudicet que potiora ⁊ su-
periora sunt pōt etiā de qbuscūq'
tēporalib' ⁊ quorūcūq' iudicare.
¶ Tertia ab vna oñdēdū hoc idē
sumitur ex cōi quasi cōdictione pñ-
cipū qui huiusmodi tēporalib' pre-
sunt. Quia cōiter loquēdo reges ⁊

principes faciliter degerāt a bono
regimine et efficiunt tyrāni sicut ex
multis exemplis apparere posset:
et in lege nature et in lege moſayca
et etiā in populo xpiano ubi de mltis
pncipibus pauci veri reges in
uenti sunt et multi tyrāni q̄ ex hoc
videtur cōtingere: q̄ cum regibus
magna potestas pcedat: oportet q̄
in eis sit magna virtus que in paucis
inuenitur. Et ideo pauci regulari
ter et debite principantur: et q̄ plu
res indebite et tyrānice: ppter quod
dñs in populo israeletico a princi
pio nō instituit regē cum plena po
testate: sed magis iudice et guber
natorem ad eorū custodiam. Sz re
gem videt dedisse ad petitionē po
puli quasi indignat⁹. Unde ait ad
samuelē. Non abiecerūt te: sed me
ne regnē super eos. Et q̄ talis fa
cilis inclinatio ad tyrānidem ver
git in dispendiū salutis non solum
principantiū: sed etiā subditorū q̄
ex hoc tam principantes q̄ subditi
sepe machinari cogūtur ad ea que
sunt saluti animarū et corporū p̄ria.
De q̄bus malis regib⁹ qui proprie
loquēdo reges dici non debent: q̄
male regendo nomē regis amittūt
iuxta puerbium veterū. Rex eris
si recte facias: si nō facis rex nō eris
Sic falsus denari⁹ nō d̄z dici dena
rius. Pulchre loq̄ Ricar. d̄ scō vi
ctore exponens illud apoc. i. prin
ceps regnum terre. Sunt inquit q̄

dam regū qui summo principi ad
herere cōtemnunt qui acceptas ab
illo potestates s̄m ipsū exercere no
lunt qui in subditos seuiunt et eos
deuorant: et q̄ supra se pncipem ha
bent qui erripuit in opez de manu
fortior⁹ eius egenū et panperē adi
ripiētib⁹ eum minime pensant
quos princeps regum ad exercita
tionē et purgationem elector⁹ ad tē
pus seuire permittit. Sed in tēporē
retributōis eos de hac seuiicia gra
uiter iudicabitur. Nam potestates
potenter tormenta patiunt⁹ et forti
oribus fortior instat cruciatus. Re
deant ergo tales reges sitamen re
ges ad cōscientiā: et quod super se
pncipem habeant cui de actibus
suis sint reddituri rōnem recogno
scant qui sicut potestates potest con
ferre: sicut pōt et auferre. Balthēū
enim regum dissoluit dñs et p̄cin
git fune reges eorū. Et quia xp̄s
suā ecclesiam quā vsq̄ ad mortem
dilexit et quā acquisiuit in sanguie
suo ordinauit sicut magis saluti fi
deliū expedire videbat: voluit in
ecclesia aliquam potestatem esse cu
ius timore ab exercenda tali tyrā
nide reges et pncipes coherceri
possent. Ille aut potestas spiritua
lis suprema que eū dirigat et cor
rigit et aliquando destituit talē po
testatem tēporalem: potestates s̄m
se non dānat quia bona et necessa
ria est in ordine vniuersi et a deo or

dinata: sed corrigit et dānat vtentē tali potestate indebite. et hoc licite et congrue fieri potest iuxta sententia glō. super illud ad ro. Omnis aīa potestatis sublimioribus subdita sit. dicentis q̄ noīe potestatis interdum accipitur ptās ipsa que datur alicui a deo. Aliquādo ipse homo habens ptātez. non ergo destruitur aut dānatur potestas ipsa que bona est et ad bonū ordinata. Sed destituitur habēs potestatez cum vritur ea indebite. ¶ Et si super ista materia quātum ad principalem conclusionē de ordine tēporaliū ad spiritualia aliter a quibuscūq; inueniā notatū in fauorez regū et principūz secularium veritas tñ s̄m se imutabilis est: et ordo sup hoc institutus et exp̄ssus a dño nostro iesu xp̄o.

¶ Caplm. x. et vltimū in quo ponitur epistola cōstantini directa vniuersali ecclesie ex qua plura euidētia s̄nt que ī alijs capitulis dicta s̄unt.

Sicut supius dicebatur regimē et impiū tpalez nālem est de iure hūāno ē: q̄ ad hoc nā inclināt: et mediante institutōe humana pficitur: et ideo apud oēs et in oī tpe fuit: q̄ illud qd nāe est cōe ē oībus pticipantib⁹ illā naturāz. Ita q̄ sic hō nāliter inclināt ad socialem vitā. ita nāliter inclinatur ad politi-

cam: et ad hoc vt in multitudine et sub debito regimine viuāt. Immo tanto magis hō inclināt ad regnūz q̄ ad ciuitatē quanto bonū regni pfectius est quā sit bonum ciuitatis. Ciuitas enī non est aliō s̄z qd phi. ponunt: nisi quodam paruum regimen et regnum non est aliud quam quedā magna ciuitas. vnde et antiquitus singule ciuitates regem habebant: et per cōsequēs regna dicebant. Quā inclinationem aspiciamus et in brutis aīalib⁹ que sūt gregalia et socialia in quib⁹ ex ipso instinctu nature quodā regimen inuenit. vnde et in apibus vn⁹ est rex qui huiusmodi pullos: apum regni et dirigit: et grues vnā sequūtur secundum qd ponit phis in libro de aīalibus. Multo ergo magis ī hominibus hoc nō inueniē quib⁹ magis propriū est in societate viuere quā cuilibet aīali. Et q̄ opus nature ē opus dei: ideo tale impiū tēporale a deo dicit̄ esse: cuius tpalis impij monarchiā tēpore beati Siluestri sūmi pontificis: tenebat serenissim⁹ pnceps Flavius cōstantinus: et potest rōnabiliter dici q̄ iuste eo modo quo iustū dñiūz apud infideles inueniri pōt. Quia licet regnū romanorum a principio p violentias et latrocinia incepit cōsequenter tamen ppter bonum regimen ipsius imperij cōmuniter omnib⁹ gentib⁹ factū est gratum: vt voluntarie bu-

mano imperio se subijceret: et per com-
sequens factum est iustum et legitimum
sed non per omnem modum propter de-
fectum fidei christiane et falsorum
deorum cultum. Iuste ergo dici potest
quod tenebat impium. tum quod illud tene-
bat ex condito et consensu gentium.
tum etiam quia tali adepto imperio le-
gitime utebatur: sicut apparet in cro-
nicis in quibus referuntur gesta prin-
cipum romanorum. Ille ergo iure hu-
mano quo dictus imperator clare me-
morie tenebat: impium poterat bea-
to Silvestro et suis successoribus im-
perij concedere dignitatem sic et con-
cessis: ut apparet epistola directa
vniuersali ecclesie cuius tenor ta-
lis est.

INA nomine sancte et in di-
uidue trinitatis patris
et filij et spiritus sancti. Im-
perator cesar flavius constantinus
in christo iesu imo ex eodem sancte trini-
tatis saluatori domino deo nostro fide-
lis: mansuetus: maximus: beneficus:
goticus: firmaticus: germanicus: bri-
tanicus: vnicus: pius: felix: victor: ac-
triumphator: spiritus augustus: sanctissimo ac
beatissimo patri patrum silvestro vrbano
meo episcopo et pape: atque omnibus eius suc-
cessoribus in sede beati petri usque
in finem seculi scissuris pontificibus
necnon et omnibus reuerentissimis et
deo amabilibus catholicis episcopis
eidem sacrosancte ecclesie romane
per hanc nostram imperialem constitutionem

subiectis in vniuerso orbe terrarum
nunc et in posteris cunctis et retro tem-
poribus constitutis. Gratia: pax: ca-
ritas: gaudium: longaminitas: mi-
sericordia a deo patri omnipotente: et
iesu christo filio eius et spiritu sancto cum
omnibus vobis. Nos itaque docente bea-
to silvestro tertia immersione vnda
salutis purificatum et ab omni le-
pre squalore mundatum beneficijs
beatissimorum Petri et Pauli apo-
stolorum agnoui. utile iudicavi vna-
cumque omnibus satrapis et vniuerso sena-
tu obtemperare etiam et cuncto popu-
lo romano glorie imperij subiacenti:
ut sicut in terris vicarius filij dei esse
videatur constitutus etiam et pontifex
qui ipsius principis apostolorum ge-
runt vices principatus: potestatem
amplius quam terrena imperialis no-
stra serenitas mansuetudo habere
videatur concessa a nobis nostroque im-
perio obtineant. Eligentes nobis
ipsum principem apostolorum vel eius
vicarios firmatos apostolo deum esse
patronos. Et sicut nostra est impe-
rialis terrena potentia eius sanctam
romanam ecclesiam decreuimus ve-
nerant honorare: et amplius quam nostrum
impium et terrenum tronum sedem sacra-
tissimam beati petri gloriose et exaltare
tribuentes ei potestatem et glorie digni-
tatem atque vigorem honorificentiam
imperialem. Atque decernentes vbi
principatus sanciamus teneat causa
super quattuor precipuas sedes scilicet

anthiochenam alexādrinam cōstā
tinopolitanā ⁊ yerosolimitanā: q̄z
etiā super oēs in vniuerso orbe ter
rarū dei ecclesias. Et pontifex qui p
tpe ipsius sacro sancte romane ec
clesie extiterit celsior ⁊ pnceps cū
ctis sacerdotibus totius mūdi exi
stat ⁊ eius iudicio queqz ad cultuz
dei vel fidei xpānorum stabilitatē
procurādā fuerint disponantur.
Iustum quippe ē: vt ibi lex sancta
caput teneat pncipat⁹. vbi sancta
rū leguz institutor saluator noster
br̄m petrum aplatus obtinere pre
cepit cathedrā. vbi ⁊ crucis pati
bulum sustinens btē mortis sum
psit poculum: suisqz magistri ⁊ dñi
imitatio apparuit: ⁊ ibi gentes p
xp̄i noīs confessione colla flectant
vbi earū br̄s paulus apls p xp̄o
extenso martyrio coronat⁹ ē. Illic
vsqz in finem querant doctore vbi
scm̄ doctoris gescit corpus. Et ibi
pni ac humiliati celestis regis dei
saluatoris nostri iesu xp̄i famulen
tur officio: vbi superbi terreni re
ges seruiebāt imperio. Interea no
scere volumus oēm pplm̄ vniuer
sarum gentiū ac nationū per totuz
orbem terrarū cōstruxisse intra pa
latium nrm̄ lateranēse eidem salua
tori nro dño deo iesu xp̄o ecclesiaz
ac fundamentis cū baptisterio. Et
duodecim nos sciatis de eius fun
damentis fm̄ numeruz duodecim
aploz cophinos terre honestatos

proprijs asportasse humeris. Quā
sacro sanctā romanā ecclesiam: ca
put ⁊ virticem motiuū oīum eccle
siarū vniuerso orbe terrarū coli: di
ci venerari ⁊ predicari sentimus: si
cut per alma nra impialia decreta
statuimus. Cōstruxim⁹ itaqz eccle
sias beatoz petri ⁊ pauli primoz:
quas argento ⁊ auro locupletiu
mus vbi ⁊ sacratissima corū corpo
racū magno honore recondentes
techas ipsoz ex electro cui nulla
pualent elementoz. Construxim⁹
⁊ crucem ex auro purissimo ⁊ gem
mis p̄ciosis per singlas eoz teclas
posuim⁹ ⁊ clauis aures texuimus
Quibus procōcinatiōe luminario
rum possessiones ⁊ p̄dia cōtulimus
⁊ rebus diuersis eas ditauim⁹. Et
per nostras impialium iussionū sa
cras litteras tā i oriente q̄ i occidē
te: vel etiā septētrionalia plaga ⁊
meridiana: uidelz in india Bretia
Asia: Tratia: Africa: Italia: diue
sis insulis nostrā largitatē concessi
mus. Ea pr̄sus rōne: vt per man⁹
beatissimi patris nostri Siluestri
pontificis successorū q̄ eius oīa di
sponat. Gaudeat enim vna nobis
cum oīs populus ⁊ gentiū natiōes
in vniuerso orbe terrarū exhortan
tes oēs: vt deo nro ⁊ saluatori xp̄o
in mēsas vna nobiscū referat⁹ gr̄as
Qm̄ ipse dñs in celis desup ⁊ iter
ra deorsum q̄ nos p suos aplos vi
sitās scm̄ baptismatis sacrm̄ p̄cipe

et corpus sanitate dignos effecit.
E Pro quo pcedim⁹ ipsis sanctis
aplis dñis meis beatissimis petro
et paulo et per eos etiā bñ Silue-
stro pñi nro summo pontifici: et vñ
vrbis romē pape: et oibus eius suc-
cessoribus pontificib⁹ q⁹ vsq⁹ in fi-
nem mundi in sede bñ Petri erūt
sessuri: atq⁹ de pñti pcedim⁹ palati-
um imperij nri lateranēse qd oibus
in toto orbe terrarū prefertur atq⁹
pcellit palatijs. Deinde dyadema
vñ corona capitis nri siml⁹ q⁹ frigiū.
necnō et sup humerale: vñ lorū qui
impiale circūdare assolet collū. ve-
rū etiā et clamidem purpureā: atq⁹
tunicā coccineam et oia impialia in-
dumēta: seu etiā dignitatē impialiū
psidentiū egtum cōferentes: Etia⁹
et impialia scripta sil⁹ et cūcta atq⁹ si-
gn⁹ et baltbeū et diuersa ornamenta
impialia: et oia pcessionez impialis
culminis et glorie ptātis nre. viris
enim reuerētissimis clericis in di-
uersis ordinib⁹ eidem sacrosanctē
romane ecclesie seruiētib⁹ illō cul-
men singularitatē potentia et pcel-
lentiam hēre. Sancimus cuius am-
plissimus noster senat⁹ videt⁹ glo-
ria adornari. i. patricios atq⁹ cōsu-
les effici: necnō et ceteris dignitati-
bus impialib⁹ eos pmulgātes de-
corari. Et sicut impialem militiam
ita et clericis sancte romane ecclie
ornari decernim⁹. Et quēadmodū
impialis potētia diuersis cubicula

riorū nempe et hostiarioz: atq⁹ oīuz
excubioz ornatum pulchritudini-
bus. ita et scām romanā ecclesiā de-
corari volum⁹: et vt amplissimum
decus pontificale pfulgeat decer-
nimus. Et hoc vt clerici scē roma-
ne ecclesie manipulis et liteamini-
bus. i. candidissimo colore eorum
equos decorari: et ita egtari. Et sic
nri senat⁹ calciamētis vñ cū vdo-
nibus. i. candido linteamic illustra-
ri: vt sicut celestia ad laudē dei de-
corent. Pro oibus aut⁹ licentia tri-
buentes ipsi scīssimo pñli pñi silue-
stro vrbis romane epō et pape: et oī-
bus q⁹ post eū in successum ppetuis
tpibus aduenerit bñssimis pñfici-
bus q⁹ honore et gloria dei nri: et in
eadē magnā ecclesiā catholicā et
aplicā ex nro indito quēadmodū
placat⁹ ppo clero clericare volue-
rit et in numero religiosoz clericoz
cōnumerare nullū ex oibus psumē-
tes supbe agere. Decreuim⁹ itaq⁹
et hoc vt idē venerabilis pñ noster
siluester sūmus pñtifer vel oēs ei⁹
successores pñtifies: dyadema vñ
coronā quā ex capite nro illi pcessi-
mus et auro purissimo et gēmis pre-
ciosis vti debeant: et eoz capiti ad
laudē dei pro honore bñ Petri ge-
stare. Ipse vñ beatissimus papa:
sup coronā clericat⁹ quam gerit ad
gloriaz beati petri oīno ex auro nō
est passus vti coronā. Frigium vñ
candido nītoze splendidū resurre

ctionem dñi eam designans eo sa/
cratissimi vertici manibus nras i/
posuimus. Et tenentes frenū equi
eius reuerētia beati petri fuitoris
officiū illi exhibuimus. Statuen
tes eodem frigio oēs eius successo
res singulariter vti in pcessionib⁹
ad imitationē impij nostri. vnde ut
nō pontificalis apex vilescat s; ma
gis āplius q̄ terreni impij dignitas
et glorie potētia decorē. Et palati
um nostrū vt prelatus est rome vr/
bis et oēs Italie seu occidentalium
regionū puincias loca et ciuitates
sepefato btissimo pontifici p̄ri nro
Siluestro vli pape pcedētes atq;
relinquētes vel successorū ipsi⁹ pon
tificū potestati et ditioni firma im/
periali censura p hanc nram diua/
lem sacra et pragmaticū constitutū
deplemus disponēdum ac iure scē
ecclesie pmanendū. Vnde cōgrue
p̄peximus nostrū imperium et re
gni potestatem orientalibus trans
ferri ac transmutari regionibus et
impizantie prouincie in optimo lo
co nomini nostro ciuitatem edifica
ri: et nostrū illic constitui imperiū.
Quoniā vbi principatus sacerdo
tum et christiane religionis caput
ab imperatore celesti constitutum
est: iustum non est: vt illic impera
tor terrenus hēat potestatez. Idēc
omnia vero per hanc nostram im/
perialem sacram et imperialia di/

ualia decreta statuimus atq; con/
firmauimus vsq; in finem mundi il
libata et i cōcussa permanenda: de
creuimus. Vnde coram deo viuo
qui nos regere precepit et coraz ter
ribili eius iudicio obtestamur per
hoc nostrum imperiale constitutū
omnes nostros successores impe
ratores vel cunctos obtimates sa
trapas etiam amplissimum senatū
vniuersum populum in toto orbe
terrarum: nec non in posterū cun/
ctis retro temporibus imperio no
stro subiacentem nulli eorum quo
quo modo littere hec que a nobis
imperiali sacratioe sacro sancte ro
mane ecclesie vel eius omnib⁹ pon
tificibus: concessa sunt refraga
re atq; confrigere vel in quocunq;
conuelli. Si quis autem q̄ nos de
creuimus intemerator aut contem
ptor extiterit eternis cōdemnatio
nibus subiaceat in nodatus et san
ctos dei p̄ncipes apostolorum pe
trum et paulū sibi in p̄nti et futura
vita sentiat p̄rios: atq; in inferiori
p̄demnatus cū diabolo et oib⁹ de
ficiat impijs. Idēc vltius nro imperiali
nri decreti p̄prij manib⁹ roboran
tes sup venerandū corpus b̄ti p̄n
cipis ap̄loz possuim⁹: vtiq; eidem
dei ap̄lo spondentes nos cūcta in/
uiolabiliter cōseruare et cūctis no
stris successorib⁹ impatoribus con
seruanda mandatis reliq. Beatissi

mo pater nro Siluestro ſūmo pon
tifici ⁊ vniuerſali pape eiꝯqꝫ p eū
cunctis ſucceſſoribꝫ pōtificibꝫ dño
deo ⁊ ſaluatore ieſu xpō annuente
tradimꝫ phēniter atqꝫ feliciter poſ
ſidendā ⁊ ſubſcriptio impīalis: di
uinitas vobis conſeruet p multos
ānos ſciſſimiꝫ bñſſimi patres. Datū
rome ſb die kalē. aprii. dño noſtro
flauiō cōſtantino auguſto quarto ⁊
gallicano clariffimis iuris pſulibꝫ

Finis.

Explicit Opusculum de ptate ec
cleſiaſtica cōtinens tractatꝫ

duos Impreſſuz Lau
rini p Nicolauꝫ de

bñdictis ⁊ Jaco

binū ſuigū de

ſcō germano

M. cccc.

xciiij. die

x. Ma

brua

rijs

